

Regnskapsføring av FoU i norske bioteknologiske selskap

- Forsiktighetsprinsippets innvirkning på den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egen forskning og utvikling

Anne Dorthea Birkenes Skjebstad og Helene Walle

Veileder: Kjell Ove Røsok

Selvstendig arbeid innen masterstudiet i økonomi og administrasjon

Hovedprofil: Økonomisk styring

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Denne studien omhandler regnskapsføring av utgifter til forskning og utvikling etter IFRS i et utvalg bioteknologiske selskap. Målet med studien er å få innblikk i vurderinger og faktorer som har innvirkning på selskapenes regnskapsføring.

Forsiktighetsprinsippet har vært underliggende et av kvalitetskravene i IFRS frem til 2010. Prinsippet ble fjernet fordi det ikke var forenelig med målet om et nøytralt regnskap. Tidligere forskning viser at regnskapets informasjonsverdi har sunket over tid som en konsekvens av økt investering i immaterielle verdier i form av FoU. Reduksjonen i informasjonsverdi skyldes ifølge forskningen blant annet forsiktig behandling av FoU-utgifter i regnskapet.

Denne studien baserer seg på intervjuer med økonomiansvarlige i fem norske børsnoterte selskap. Vi finner at informasjonsverdien av regnskapet svekkes som en konsekvens av utstrakt kostnadsføring av FoU-utgifter. Utstrakt kostnadsføring er et resultat av at IFRS åpner for skjønnsmessige vurderinger, noe som ifølge våre respondenter fører til skjulte immaterielle verdier i regnskapet. Gjennom vår studie får vi imidlertid ingen indikasjon på at selskapene bruker de skjønnsmessige vurderingene til å bevisst mislede regnskapsbrukeren til å ta ugunstige beslutninger. Hovedfunnet i denne studien viser at forsiktighetsprinsippet fortsatt er en sentral del av regnskapsføringen til selskapene i dette utvalget.

Forord

Denne selvstendige utredningen inngår som et avsluttende ledd i mastergraden i økonomi og administrasjon ved Norges Handelshøyskole (NHH).

Studien omhandler regnskapsmessige vurderinger av FoU-utgifter, noe vi ble interessert i å fordype oss i gjennom ulike kurs på NHH. Regnskapsføring av forskning og utvikling er et tema vi finner spennende fordi det er et kompleks tema som i høy grad er basert på skjønnsmessige vurderinger og usikkerhet. I tillegg anser vi temaet som aktuelt og nyttig å ha kunnskap om i årene som kommer. Studien har vært en lærerik, spennende og til tider frustrerende prosess, og det er med glede vi nå leverer et ferdig produkt.

Vi vil med dette takke våre respondenter fra den bioteknologiske bransjen som delte sine tanker og erfaringer om deres regnskapsmessige behandling av FoU, slik at vi hadde mulighet til å gjennomføre denne studien. Vi vil takke våre venner og familier for oppmuntring og støtte underveis, og hverandre for et fint og strukturert samarbeid i tillegg til et godt vennskap. Sist, men ikke minst, vil vi takke vår veileder Kjell Ove Røsok for gode og konstruktive tilbakemeldinger, samt god oppfølging gjennom hele prosessen.

Norges Handelshøyskole

Bergen 15. Desember, 2014

Anne Dorteia Birkenes Skjebstad

Helene Walle

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	3
FORORD	5
INNHALDSFORTEGNELSE	6
BEGREPSLISTE.....	8
FIGURLISTE.....	9
1. INNLEDNING	10
1.1 BAKGRUNN OG MOTIVASJON FOR OPPGAVEN	10
1.2 PROBLEMSTILLING.....	12
1.3 STUDIENS AVGRENSNING.....	12
1.4 TIDLIGERE FORSKNING.....	13
1.5 STUDIENS VIDERE STRUKTUR	14
2. TEORI	15
2.1 FINANSREGNSKAPET OG REGNSKAPSBRUKERNES INFORMASJONSBEHOV	15
2.2 IFRS OG IASB.....	16
2.3 IFRS I NORGE	17
2.4 DET KONSEPTUELLE RAMMEVERKET	18
2.4.1 <i>Rammeverkets oppbygging</i>	19
2.5 IMMATERIELLE EIENDELER.....	24
2.6 FORSIKTIGHETSPRINSIPPET	28
2.6.1 <i>Utleddning av forsiktighetsprinsippet</i>	28
2.6.2 <i>Bakgrunn for forsiktighetsprinsippet</i>	31
2.6.3 <i>Forsiktighetsprinsippet i IFRS-standard</i>	32
2.6.4 <i>Diskusjon rundt forsiktighetsprinsippet</i>	32
2.6.5 <i>Innvirkning på regnskapsføring av FoU</i>	33
2.7 REGNSKAPSMANIPULASJON.....	34
3. METODE.....	36
3.1 FORBEREDELSE.....	37
3.1.1 <i>Forskningsdesign</i>	37
3.2 DATAINNSAMLING.....	39
3.2.1 <i>Valg av metode</i>	39
3.2.2 <i>Utvelgelse av respondenter</i>	40
3.2.3 <i>Datainnsamling</i>	41

3.3	DATAANALYSE.....	44
3.3.1	<i>Datareduksjon</i>	44
3.3.2	<i>Analyse og tolkning</i>	44
3.3.3	<i>Kvalitetssikring</i>	45
3.4	RAPPORTERING	47
3.5	ETISKE BETRAKTNINGER.....	47
4.	ANALYSE.....	49
4.1	PRESENTASJON AV DATA	49
4.1.1	<i>Selskap 1</i>	49
4.1.2	<i>Selskap 2</i>	51
4.1.3	<i>Selskap 3</i>	53
4.1.4	<i>Selskap 4</i>	56
4.1.5	<i>Selskap 5</i>	58
4.2	DISKUSJON	60
4.2.1	<i>Forsiktighetsprinsippet og regnskapsmessig behandling av forskning og utvikling ..</i>	60
4.2.2	<i>Forsiktighetsprinsippets innvirkning på informasjonsverdien</i>	65
4.2.3	<i>Manipulerte regnskap ved bruk av forsiktighetsprinsippet</i>	69
5.	AVSLUTNING.....	73
5.1	KONKLUSJON	73
5.2	FØRSLAG TIL VIDERE FORSKNING	74
	LITTERATURLISTE.....	75
	VEDLEGG	80
	VEDLEGG 1 - UTSENDT E-POST.....	80
	VEDLEGG 2 - INTERVJUGUIDE	81
	VEDLEGG 3 - TILLATELSE TIL Å GJENGI FIGUR FRA BASU (1997).....	83

Begrepsliste

BCZ - Basis for Conclusions utarbeidet av IASC

EU - Den Europeiske Union

EØS - Europeiske Økonomiske Samarbeidsområde

FoU- Forskning og utvikling

IAS - International Accounting Standards

IASB - International Accounting Standards Board

IASC - International Accounting Standards Committee

IFRS - International Financial Reporting Standards

NGAAP - Norske regnskapsstandarder samt Regnskapsloven av 7.7.1998.

NHH - Norges Handelshøyskole

NOU - Norges offentlige utredninger

OB - The objective of general purpose financial reporting

QC - The qualitative characteristics of useful financial information

Figurliste

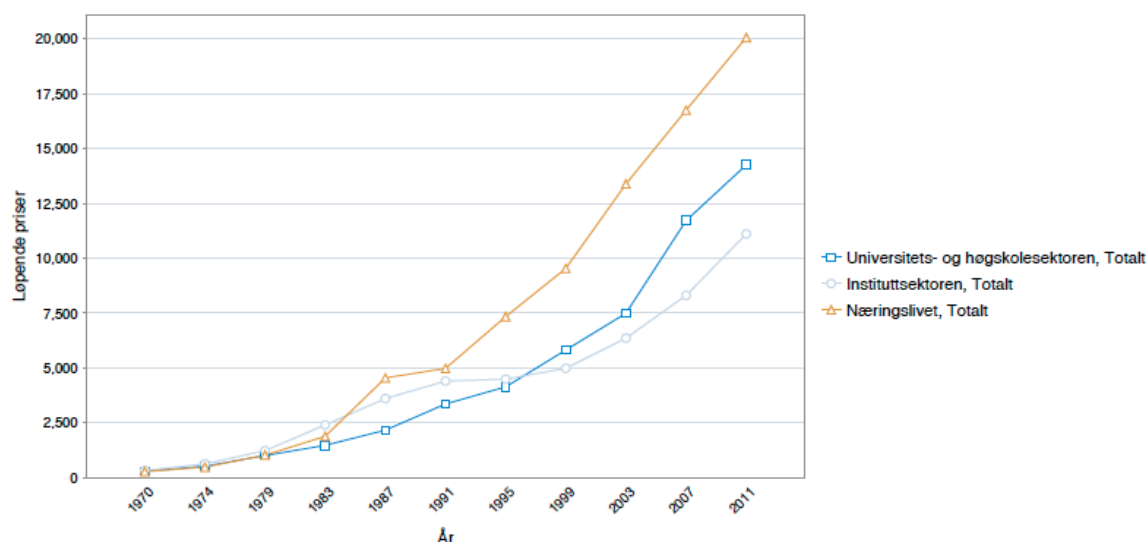
FIGUR 1. UTVIKLINGEN I TOTALE FoU-UTGIFTER.....	11
FIGUR 2. REGNSKAPET SOM INFORMASJONSSYSTEM.	16
FIGUR 3. ET NORMATIVT RAMMEVERK.	18
FIGUR 4. DET KONSEPTUELLE RAMMEVERKET.	19
FIGUR 5: OPPSUMMERENDE MODELL AV KVALITETSKRAVENE.	22
FIGUR 6. BASU 1.....	30
FIGUR 7. BASU 2.....	30
FIGUR 8. FORSKNINGSPROSESSEN	37
FIGUR 9. HOVEDTYPER DESIGN FOR CASESTUDIER.....	38

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og motivasjon for oppgaven

Biotechnologisk forskning har hatt en økning i omfang og oppmerksomhet de siste årene. Biotechnologi defineres som "all teknologi som benytter mikroorganismer, plante-, dyre- og humane celler" (Helse- og omsorgsdepartementet, 2013). Kunnskapsdepartementet (2011) har blant annet laget en langsiktig nasjonal strategiplan for biotechnologi, gjeldende fra 2011 til 2021. Strategiplanen skal legge til rette for forskning og utvikling (FoU) som skal øke nasjonal verdiskaping, forbedre befolkningens helse og ivareta miljøet.

Biotechnologiske selskap er kunnskapsintensive selskap hvor kjernevirksomheten er forskning og utvikling som resulterer i immaterielle eiendeler. Kunnskapsintensiv næring er industri som krever kunnskap og kompetanse i stedet for råvarer og maskiner (Abelia, referert i Nærings- og fiskeridepartementet, 2013). I biotechnologiske forskningsprosjekter tar det ofte flere år fra en ide oppstår til et produkt er ferdig utviklet og genererer inntekter (Fiskeridepartementet, 2003). Utgifter til egentilvirket FoU i norsk næringsliv har hatt en stabil økning de siste årene (SSB, 2014). Figur 1 viser økningen av FoU-utgifter i Norge fordelt etter sektor i tidsrommet 1970-2011. Norge har gode vilkår for å drive med biotechnologisk forskning. Godt fagmiljø som for eksempel Oslo Cancer Cluster, statlige finansielle støtteordninger via forskningsrådet og samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og de biotechnologiske selskapene, er tiltak og faktorer som tilrettelegger for forskningen. Biotechnologiske selskap er i høy grad finansiert av statlig støtte og private investorer.

Figur 1. Utviklingen i totale FoU-utgifter (millioner) i Norge fra 1970- 2011, i henholdsvis næringslivet, universitets-og høyskolesektoren (universitetssykehusene) og instituttsektoren (andre helseforetak og private ideelle sykehus). Hentet fra NIFU/FoU-statistikkbanken, (2014): <http://foustatistikkbanken.nifu.no/nifu/>

I 2002 vedtok EU at alle børsnoterte selskap skulle føre regnskap etter International Financial Reporting Standards (IFRS) fra 2005. Norske selskap måtte også følge dette vedtaket på grunn av EØS-avtalen. Tidligere forskning viser at selskap som har investert mye i egentilvirkede immaterielle verdier på marginen har høyere informasjonsverdi ved bruk av IFRS enn ved bruk av norske regnskapsregler (NGAAP) (Gjerde, Knivsflå og Sættem, 2008). Annen forskning viser at informasjonsverdien til regnskapet har sunket som følge av selskapenes økte investering i immaterielle verdier i form av forskning og utvikling (FoU) (Lev og Zarowin, 1999). Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) tar utgangspunkt i Lev og Zarowin (1999) sin artikkel og konkluderer med at grunnen til den observerte nedgangen i informasjonsverdi er en følge av at FoU-utgifter i stor grad blir regnskapsført etter forsiktighetsprinsippet.

Forsiktighetsprinsippet er et av de ti grunnleggende regnskapsprinsippene i den norske regnskapsloven, og var en del av den internasjonale regnskapsstandarden inntil det ble fjernet i 2010. Formålet med denne studien er å undersøke om forsiktighetsprinsippet fortsatt har innvirkning på vurderingene ved regnskapsføring av FoU-utgifter, samt noen av konsekvensene dette har for regnskapet. Den bioteknologiske bransjen består av selskap hvor hovedaktiviteten er forskning og utvikling. De regnskapsmessige vurderingene som

omhandler FoU-utgiftene er derfor noe selskapene bør ha innsikt i, og en studie av bioteknologiske selskap er hensiktsmessig.

Selskapenes nøkkeltall påvirkes av om FoU-utgiftene balanseføres eller kostnadsføres. Regnskapsføringen av forsknings- og utviklingsutgifter er i stor grad basert på skjønn, og regnskapsføringen i de bioteknologiske selskapene kan derfor variere. En kvalitativ studie av regnskapsmessig behandling av FoU-utgifter i bioteknologiske selskap vil være et viktig tilskudd til eksisterende forskning fordi den viser underliggende vurderinger ved regnskapsføringen i en bransje som i denne sammenheng er relativt lite forsket på.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen vi ønsker å besvare i denne studien er:

Forsiktighetsprinsippets innvirkning på den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egen forskning og utvikling i norske børsnoterte bioteknologiske selskap.

Underliggende forskningsspørsmål for strukturering av oppgaven er:

1. Brukes forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen av utgifter til egen forskning og utvikling i norske børsnoterte bioteknologiske selskap?
2. Hvordan påvirker forsiktighetsprinsippet informasjonsverdien av regnskapet?
3. Kan bruken av forsiktighetsprinsippet føre til manipulerte regnskap?

1.3 Studiens avgrensning

Denne studien er avgrenset til norske børsnoterte bioteknologiske selskap som fører regnskap etter IFRS. Vi ser på selskap hvor FoU-utgiftene utgjør en høy andel i forhold til selskapenes salgsinntekt, og kaller disse kunnskapsintensive selskap. Vi vil fokusere på egentilvirkede immaterielle eiendeler i denne studien. Fokus for studien vil hovedsakelig være IAS 38, immaterielle eiendeler, fordi vi er opptatt av regnskapsføring av FoU-utgifter, samt hvilke vurderinger som ligger bak.

1.4 Tidligere forskning

Studien ”The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend Them” av Lev og Zarowin (1999) ser på regnskapets informasjonsverdi i sammenheng med selskapenes investeringer i immaterielle verdier i form av FoU. Utgangspunktet for Lev og Zarowin (1999) sin studie var at man observerte at regnskapets nytteverdi sank over en periode, samtidig som investeringer i immaterielle verdier i selskapet økte.

Lev og Zarowin (1999) testet et utvalg selskap og delte disse i to grupper avhengig av om de hadde økende eller reduserte investeringer i immaterielle verdier i regnskapet over en periode på 20 år. De kom frem til at selskapene som tilegnet seg størst andel immaterielle verdier oppnådde lavest informasjonsverdi, mens selskapene med lav eller redusert andel immaterielle verdier hadde høyest informasjonsverdi i regnskapet. Resultatene fra forskningen støtter forfatternes hypotese om at forandringen i investeringer i immaterielle verdier over tid, spesielt FoU, er en del av forklaringen for reduksjonen av informasjonsverdi i regnskapet.

Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) har i artikkelen ”Accounting for Intangible Assets in Scandinavia, the UK, the US, and by the IASC: Challenges and a Solution” poengtert utfordringer ved regnskapsføring av immaterielle verdier. Hovedfokuset til Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) er at regnskapets informasjonsverdi har sunket på samme tid som at selskapenes investeringer i immaterielle verdier har økt, noe som samsvarer med forskningen til Lev og Zarowin (1999). Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) påpeker i tillegg at FoU-utgifter i for stor utstrekning kostnadsføres. De viser til at NGAAP bruker forsiktighetsprinsippet og hovedsakelig kostnadsfører FoU-utgifter, mens IFRS har ønsket mer fokus på synliggjøring av verdier i balansen ved at utviklingskostnader skal balanseføres. Artikkelen konkluderer med at FoU-utgifter regnskapsføres for forsiktig, og at informasjonsverdien dermed blir svekket (Høegh-Krohn & Knivsflå, 2000).

Gjerde, Knivsflå & Sættem (2008) undersøkte i sin artikkel ”The value-relevance of adopting IFRS: Evidence from 145 NGAAP restatements” hvordan informasjonsverdien til regnskap ført etter NGAAP ble påvirket av innføringen av IFRS. Generelt finner de ikke at regnskapets informasjonsverdi øker ved bruk av IFRS enn ved NGAAP. Imidlertid finner de

en forskjell dersom de isolert ser på selskap som har investert mye i immaterielle verdier, blant annet i form av forskning og utvikling. Disse selskapene offentliggjør regnskapstall med høyere informasjonsverdi når regnskapsføringen er basert på IFRS enn når den baseres på NGAAP. Bakgrunnen for artikkelen er at IFRS stiller krav om balanseføring av utviklingsutgifter, noe som gjør at disse synliggjøres som immaterielle eiendeler i balansen. Gjerde et al. (2008) finner at selskap som balansefører FoU-utgifter har regnskap med høyere informasjonsverdi enn selskap som kostnadsfører.

1.5 Studiens videre struktur

Utredningen består av totalt fem kapitler. I kapittel 2 presenterer vi regnskapsteori fra IFRS og teorier som omhandler regnskapsføring av utgifter til forskning og utvikling. I kapittel 3 gjennomgår vi valg av metode, samt styrker og svakheter ved denne. Kapittel 4, analysen, består av to delkapitler. Det første er fremstilling av funn fra datagrunnlaget. Det andre er en diskusjon der vi analyserer funnene for hvert selskap i lys av teorien. Kapittel 5 er en avslutning der vi samler trådene og forsøker å svare kort på vår problemstilling og forskningsspørsmål. Til slutt vil vi gi forslag til videre forskning.

2. Teori

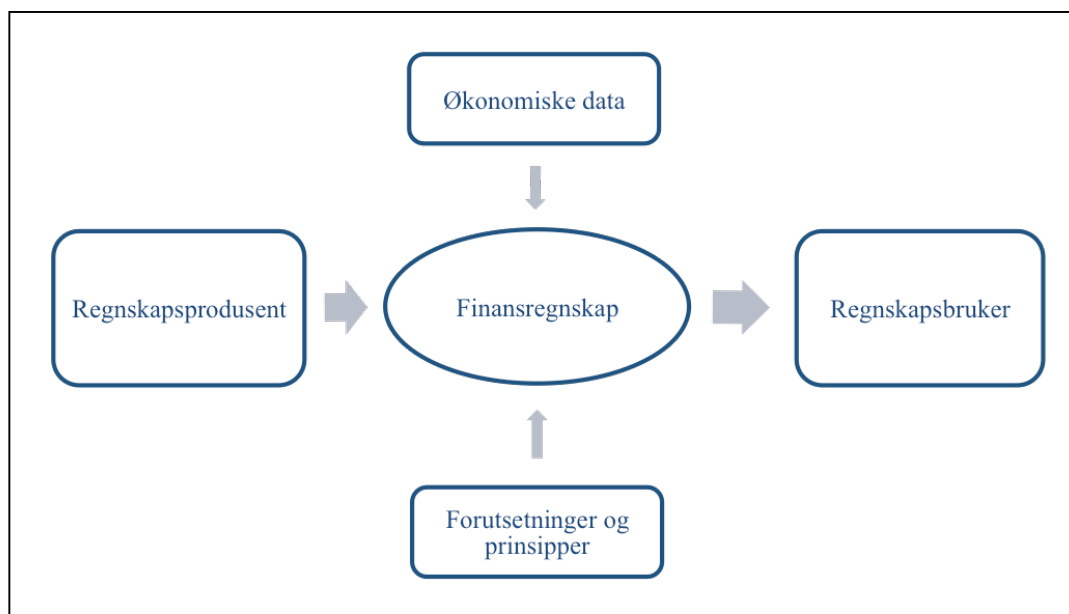
I dette kapitlet presenterer vi teori som danner grunnlag for studien vår. Vi redegjør først for generell regnskapsteori og bakgrunnen for IFRS. Deretter presenterer vi det konseptuelle rammeverket¹ og relevante IFRS-standarder. Videre gjennomgår vi forsiktighetsprinsippet, og teori om bruken av forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen av immaterielle verdier. Til slutt presenterer vi teori om motivasjon for regnskapsmanipulasjon.

2.1 Finansregnskapet og regnskapsbrukernes informasjonsbehov

Målsettingen til finansregnskapet er ifølge Kristoffersen (2008) ”å gi informasjon om en virksomhets finansielle stilling, inntjening og kontantstrømoppstilling som er til nytte for en stor krets av brukere” (s.156). Regnskapet består av resultatregnskap, balanse, noteoppstilling, kontantstrømoppstilling og konsernregnskap. Behovet for regnskapet oppstår fordi selskapene har mer informasjon om deres økonomiske situasjon enn regnskapsbrukerne. Regnskapsbrukerne kan være selskapets eiere, ansatte, investorer, skatte- og avgiftsmyndigheter, kunder og lokalsamfunnet. Regnskapsbrukerne benytter informasjonen fra selskapets regnskap til diverse beslutningsformål, og har dermed forskjellige informasjonsbehov selskapene må ta hensyn til ved utarbeidelsen av regnskapet (Huneide, Pedersen, Schwencke & Sørensen, 1998).

Regnskapet fungerer som et informasjonssystem mellom regnskapsprodusenten og regnskapsbrukeren (Kristoffersen, 2008). Systemet består av innsamling, måling og rapportering av økonomisk informasjon.

¹ Wolk, Dodd og Rozycki (2008) fremhever at det konseptuelle rammeverket, som skal gi underliggende retningslinjer for å utarbeide regnskapsstandarder, kan defineres som regnskapsteori.

Figur 2. Regnskapet som informasjonssystem. Basert på Kristoffersen (2008).

2.2 IFRS og IASB

I 1973 ble organisasjonen International Accounting Standards Committee (IASC) satt sammen av revisororganisasjoner fra hele verden, med mål om å skape et regnskapsspråk som kunne brukes på tvers av landegrenser og kapitalmarkeder (Kvifte, 2014b). I 2001 ble organisasjonen International Accounting Standards Board (IASB) dannet som en videreføring av IASC. IASB fortsatte arbeidet med å utarbeide internasjonale regnskapsstandarter. Standardene ble kalt International Accounting Standards (IAS) frem til 2001, mens standardene som IASB har laget etter 2001 blir kalt International Financial Reporting Standards (IFRS). Det komplette standardsettet kalles IFRS. Hovedformålet med IFRS er å utvikle et sett av forståelige, håndhevbare og globalt aksepterte standarder som er av høy kvalitet og offentlig interesse (IFRS, 2014). Arbeidet med IFRS-standardene startet fordi behovet for et internasjonalt, konsistent rammeverk økte, grunnet økt globalisert handel. I juli 2002 vedtok EU at IFRS skulle implementeres i konsernregnskapet for alle børsnoterte selskap i sine medlemsland fra og med 2005. Dette tiltaket skulle bidra til at regnskapsinformasjonen i større grad ble presentert under samme forutsetninger, samt å redusere informasjonsasymmetrien mellom selskap og regnskapsbrukere.

2.3 IFRS i Norge

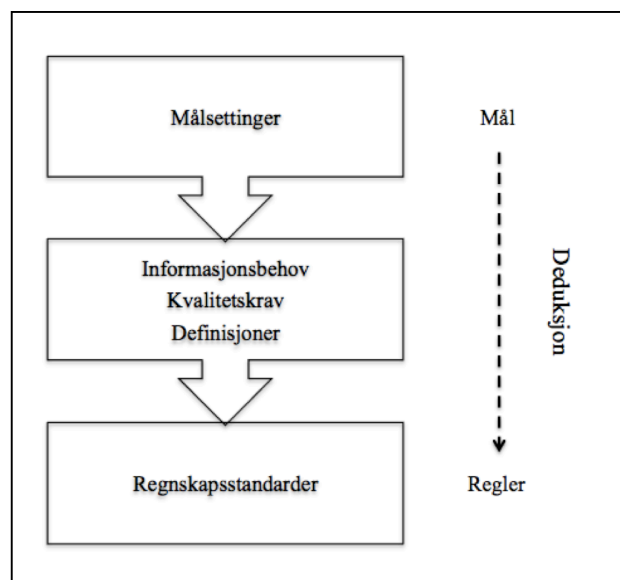
Norske selskap måtte fra 2005 følge EU sin bestemmelse om innføring av IFRS i konsernregnskapet på grunn av EØS-avtalen. Bakgrunnen for innføringen av IFRS fremkommer i finanskomiteens innstilling til Odelstinget og Lagtinget. Her understrekes målet om at alle konsernregnskap som føres etter IFRS skal gi sammenlignbar, gjennomsiiktig og pålitelig finansiell informasjon for å oppnå et effektivt kapitalmarked (Finanskomiteen, 2004).

Tradisjonelt har NGAAP, som består av norske regnskapsstandarder og norsk regnskapslov, regulert regnskapsføringen i Norge. NGAAP regnes i mange tilfeller for å være enklere enn IFRS, og blir derfor ofte benyttet når selskap har valgadgang mellom IFRS og NGAAP (Kvifte, 2014b). Denne valgadgangen eksisterer for alle selskap som ikke er børsnoterte. Fardal (2007) peker på noen grunnleggende forskjeller mellom IFRS og NGAAP. En av forskjellene er kravet til tilleggsopplysninger i IFRS. IFRS har en omfattende beskrivelse av hva, hvordan og hvilke opplysninger som skal oppgis i notene til regnskapet. En av hovedårsakene til at IFRS har strenge krav til notene er at standarden har stor grad av skjønnsmessige vurderinger. Notene skal fungere som tilleggsinformasjon slik at regnskapsbrukeren kan finne opplysninger om grunnlaget for regnskapstallene. En annen grunnleggende forskjell er ifølge Fardal (2007) omfanget av regelverket. IFRS er i større grad enn NGAAP preget av detaljreguleringer.

2.4 Det konseptuelle rammeverket

Et konseptuelt rammeverk er et sett av grunnleggende prinsipper for regnskapsføring (Kristoffersen, 2008). I 1989 ga IASC ut sitt konseptuelle rammeverk. Dette rammeverket er utgangspunktet for IAS- og IFRS-standardene. IASB er nå i prosessen med å oppdatere rammeverket fra 1989, og kommer kontinuerlig med oppdaterte versjoner etterhvert som de utarbeides. Siste utgave av konseptuelle rammeverket som foreligger kom i 2010 (IASB, 2010). Rammeverket er balanseorientert og bygger noe mer på virkelig verdi enn NGAAP (Kristoffersen, 2008).

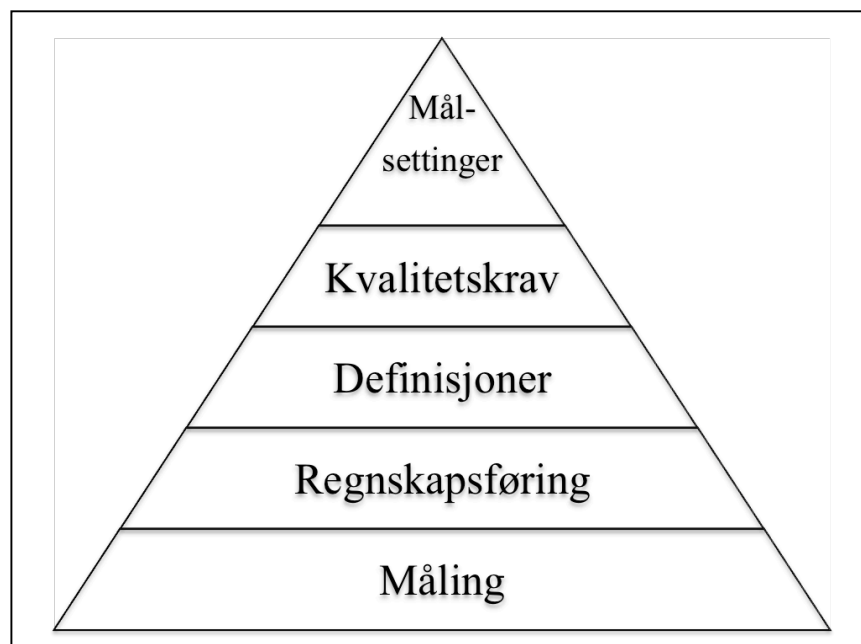
Det konseptuelle rammeverket som ligger til grunn for IFRS er et normativ rammeverk. Normative rammeverk tar utgangspunkt i regnskapsbrukerens informasjonsbehov og utarbeider på dette grunnlag målsettinger og generelle prinsipper for regnskapsføringen. En svakhet ved denne type rammeverk er at det "avgrenser mulighetsområdet for akseptable løsninger på praktiske regnskapsspørsmål" (Kvifte, 2004, s. 22). Et normativt rammeverk kan være komplisert å anvende i praksis for de som utarbeider regnskapet.

Figur 3. Et normativt rammeverk.

2.4.1 Rammeverkets oppbygging

Det konseptuelle rammeverk har en hierarkisk oppbygging bestående av fem nivå.

Figur 4. Det konseptuelle rammeverket (IASB, 2010).

Målsettinger

I det konseptuelle rammeverket er målsettingen med finansiell rapportering definert slik:

The objective of general purpose financial reporting is to provide financial information about the reporting entity that is useful to existing and potential investors, lenders and other creditors in making decisions about providing resources to the entity. (IASB, 2010, OB2)

Fritt oversatt er målsettingen å gi finansiell informasjon om enheten som er nyttig for både eksisterende og potensielle investorer, långivere og andre kreditorer som skal ta beslutninger vedrørende investeringer i selskapet. Disse regnskapsbrukerne er avhengige av innsikt i finansiell informasjon for å vurdere de økonomiske utsiktene til selskapet. Mange regnskapsbrukere har ikke direkte kontakt med selskapet, og må derfor bruke regnskapet som beslutningsgrunnlag. Rammeverket presiserer imidlertid at regnskapsbrukerne også må

søke andre informasjonskilder for å få tilstrekkelig informasjon for en beslutning (IASB, 2010, OB6).

Kvalitetskrav

Kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket skal styrke målsettingen om at regnskapsbrukeren skal få beslutningsnyttig informasjon fra regnskapet (IASB, 2010, QC1).

Primære kvalitetskrav

IASB identifiserer to primære kvalitetskrav i det konseptuelle rammeverket. Disse kravene er relevans og rettviseende bilde ("faithful representation") (IASB, 2010, QC4).

Relevans

Regnskapsinformasjonen som presenteres må være relevant. Relevant informasjon skal utgjøre en forskjell for regnskapsbrukerne i en bestemt beslutningssituasjon (IASB, 2010, QC6). Regnskapet skal gi regnskapsbrukerne mulighet til å foreta en korrekt vurdering av både historiske, nåværende og fremtidige økonomiske hendelser. Relevant informasjon har derfor både prediksjonsverdi og bekreftende verdi (IASB, 2010, QC7). Prediksjonsverdien gir regnskapsbrukerne mulighet til å lage gode prognoser om fremtidige hendelser. Informasjonen har bekreftende verdi dersom den gir regnskapsbrukeren tilbakemelding om tidligere vurderinger.

Relevansen sikres ved å inkludere all informasjon som er vesentlig ved regnskapsavleggingen. Vesentlig informasjon er all informasjon som kan påvirke beslutningen til regnskapsbrukeren (IASB, 2010, QC11). Det betyr at selv om en verdi ikke tas med i resultatregnskapet eller balansen, skal den tas med i noteinformasjonen dersom det er relevant for regnskapsbrukeren.

Rettvisende bilde ("Faithful representation")

I tillegg til å være relevant, skal regnskapet gi et rettviseende bilde av selskapets økonomiske stilling (IASB, 2010, QC12). For å presentere et rettviseende bilde krever rammeverket at regnskapet er komplett, nøytralt og feilfritt. For å være komplett, må fremstillingen inkludere all nødvendig informasjon slik at regnskapsbrukeren har grunnlag for å ta en beslutning. En

nøytral fremstilling er ikke påvirket i positiv eller negativ retning, men gir et upåvirket bilde av regnskapstallene. Rammeverket presiserer også at det ikke skal være noen feil i beskrivelsen av fenomenene og prosessene man bruker for å produsere regnskapsinformasjonen.

Forsterkende kvalitative egenskaper

IASB (2010) fremhever også fire kvalitative egenskaper som skal forsterke fremstillingen av et relevant og rettviseende bilde av regnskapet, og styrke målsettingen om beslutningsnyttig informasjon. Dette er sammenlignbarhet, verifiserbarhet, forståelighet og tidsriktighet.

Sammenlignbarhet

Dette kravet innebærer konsistent bruk av regnskapsbegreper, prinsipper og teknikker slik at regnskapsbrukerne kan sammenligne regnskap fra ulike perioder, samt regnskapene til forskjellige selskap (IASB, 2010, QC20).

Verifiserbarhet

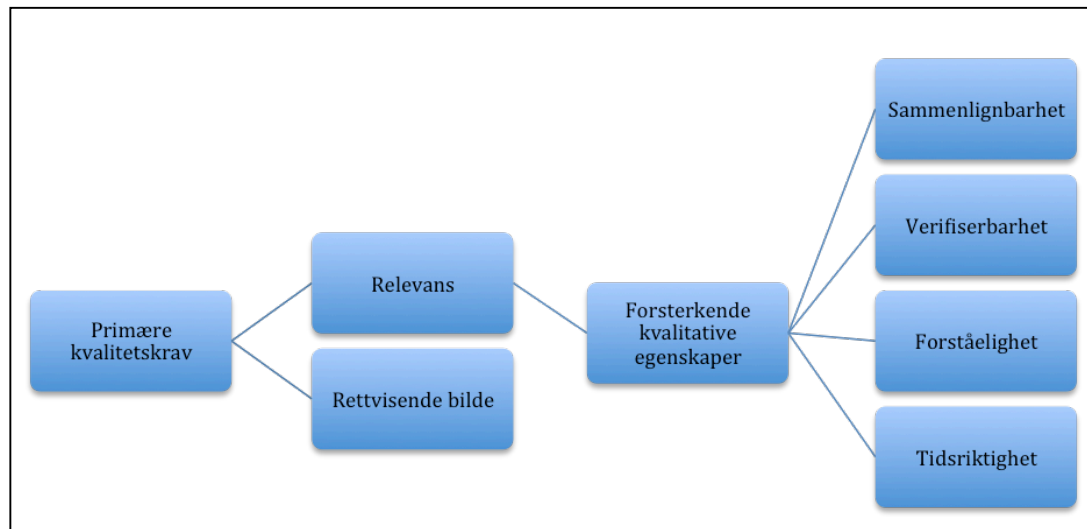
Verifiserbarheten skal bidra til å forsikre regnskapsbrukeren om at informasjonen som er presentert i regnskapet, representerer det den skal representere (IASB, 2010, QC26). Dette betyr at informasjonen er etterprøvable, både direkte og indirekte. Eksempelvis kan kassebeholdningen oppgitt i regnskapet verifiseres på en direkte måte ved å telle opp kontantene. To uavhengige parter vil komme til samme konklusjon om at regnskapstallene er riktig presentert dersom kravet om verifiserbarhet er oppfylt (IASB, 2010, QC26-28).

Forståelighet

Det å klassifisere, karakterisere og presentere informasjonen i regnskapet på en klar og konsistent måte gjør den forståelig for regnskapsbrukeren (IASB, 2010, QC30). Rammeverket sier imidlertid at selv om informasjonen anses for å være kompleks for regnskapsbrukeren, må informasjonen tas med i regnskapet for at det skal være komplett (IASB, 2010, QC31). Det kan forventes at regnskapsbrukeren har noe regnskapskompetanse, og at han vil søke annen ekspertise ved kompleks informasjon (IASB, 2010, QC32).

Tidsriktighet

Jo eldre regnskapsinformasjonen er, jo mindre relevant er den. Det er derfor viktig at informasjonen er så ny som mulig slik at regnskapsbrukeren kan ta beslutninger på riktig grunnlag (IASB, 2010, QC29).

Oppsummerende modell av kvalitetskravene:

Figur 5. Oppsummerende modell av kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket.

Definisjoner

I det konseptuelle rammeverket, i punkt 4.2-4.26, blir transaksjoner og andre hendelser som påvirker regnskapet kategorisert basert på deres økonomiske karakteristikk. De forskjellige kategoriene kalles finansregnskapets elementer. Elementene som defineres i det konseptuelle rammeverket er eiendeler, gjeld, egenkapital, inntekter og kostnader (IASB, 2010). Det konseptuelle rammeverket er balanseorientert, og inntekter og kostnader defineres som endring i eiendeler og gjeld. Eiendel og gjeld defineres i rammeverket som:

Eiendel - En sannsynlig fremtidig økonomisk fordel som er anskaffet eller kontrollert av foretaket som et resultat av en tidligere transaksjon eller hendelse. (An asset is a resource controlled by the entity as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the entity (IASB, 2010, 4.4a)).

Gjeld - En sannsynlig fremtidig oppofrelse av økonomisk fordel som oppstår fra en eksisterende forpliktelse for foretaket til å overføre eller å yte tjenester til andre i fremtiden som resultat av en tidligere transaksjon eller hendelse. (A liability is a present obligation of the entity arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits (IASB, 2010, 4.4b)).

Regnskapsføring

Ifølge punkt 4.37 i det konseptuelle rammeverket er regnskapsføring en prosess der man innarbeider et element i balansen eller resultatregnskapet. Elementet må oppfylle en av de nevnte definisjonene av finansregnskapets elementer, samt kriteriene for regnskapsføring som fremkommer i punkt 4.38 (IASB, 2010):

- a) det er sannsynlig at fremtidig økonomisk fordel assosiert med elementet vil flyte til eller fra foretaket; og (it is probable that any future economic benefit associated with the item will flow to or from the entity; and)
- b) elementet har en kostnad eller verdi som kan måles pålitelig. (the item has a cost or value that can be measured with reliability.)

Måling

Måling i det konseptuelle rammeverket omhandler til hvilken verdi elementene skal innregnes i resultatregnskapet og balansen. Det konseptuelle rammeverket identifiserer målemetodene historisk kost, gjenanskaffelseskost, salgsverdi og nåverdi. Vår studie fokuserer ikke på målingen, og målemetodene er derfor ikke nærmere definert.

2.5 Immaterielle eiendeler

Det som i det aller vesentligste skiller immaterielle eiendeler fra materielle eiendeler er at de ikke har fysisk substans. Immaterielle eiendeler kan også kalles intellektuell kapital, kunnskapskapital, menneskelig kapital, nettverkskapital og strukturkapital. IFRS har en egen standard for immaterielle eiendeler, IAS 38. Standarden regulerer behandlingen av immaterielle eiendeler i regnskapet for å sikre konsistent rapportering av disse i selskapenes regnskap. IAS 38.8 definerer en immateriell eiendel som følger: ”En immateriell eiendel er en identifiserbar, ikke-monetær eiendel uten fysisk substans” (Myrbakken & Haakanes, 2013, s. 548).

Egentilvirkede immaterielle eiendeler er immaterielle eiendeler som er resultat av interne FoU-aktiviteter i selskapet. IAS 38.51 identifiserer to av utfordringene i forhold til balanseføringen av egentilvirkede immaterielle eiendeler:

- a) å identifisere om og når det foreligger en identifiserbar eiendel som vil generere forventede fremtidige økonomiske fordeler, og
- b) fastsette eiendelens anskaffelseskost på en pålitelig måte. I noen tilfeller kan ikke utgiftene som er knyttet til å utvikle en immateriell eiendel internt, skilles fra utgiftene som er knyttet til å opprettholde eller forbedre foretakets internt utviklede goodwill eller utgiftene knyttet til den daglige driften.

(Myrbakken & Haakanes, 2013, s. 554).

En fremtidig økonomisk fordel er ifølge IAS 38.17 økonomiske fordeler som tilflyter foretaket gjennom inntekt fra salg av produkter eller tjenester, utgiftsbesparelser eller andre fordeler som er et resultat av at foretaket utnytter eiendelen (Myrbakken & Haakanes, 2013).

Ifølge IAS 38.54 er det pålagt å kostnadsføre utgifter til forskning direkte. IAS 38.69 c) fremhever at også utgifter til annonsering eller salgsfremmende tiltak skal kostnadsføres direkte når de påløper. Utviklingskostnader skal derimot balanseføres dersom selskapet kan dokumentere at eiendelen tilfredsstiller seks krav som følger av IAS 38.57:

- a) De tekniske forutsetningene for å fullføre den immaterielle eiendelen med sikte på at den vil bli tilgjengelig for bruk eller salg.
- b) Foretaket har til hensikt å fullføre den immaterielle eiendelen og ta den i bruk eller selge den.
- c) Foretakets evne til å ta den immaterielle eiendelen i bruk eller selge den.
- d) Hvordan den immaterielle eiendelen med sannsynlighet vil generere fremtidige økonomiske fordeler. Blant annet kan foretaket vise til at det eksisterer et marked for produktene av den immaterielle eiendelen eller av den immaterielle eiendelen i seg selv, eller dersom den skal anvendes internt, nytten av den immaterielle eiendelen.
- e) Tilgjengeligheten av tilstrekkelige tekniske, finansielle og andre ressurser til å fullføre utviklingen og til å ta i bruk eller selge den immaterielle eiendelen.
- f) Foretakets evne til på en pålitelig måte å måle de utgiftene som er henførbare på den immaterielle eiendelen mens den er under utvikling.

(Myrbakken & Haakanes, 2013, s. 555).

Ved balanseføringen skal selskapet ifølge IAS 38.66 innregne “alle direkte henførbare utgifter som er nødvendig for å skape, produsere og forbedre eiendelen slik at den er i stand til å virke slik den var tiltenkt av ledelsen” (Myrbakken & Haakanes, 2013, s. 556). I IAS 38.21 fremkommer det at en immateriell eiendel kun skal innregnes dersom innregningskravene i det konseptuelle rammeverket, punkt 4.38 a) og b), er oppfylt.

I forbindelse med IFRS-standardsettet utarbeider IASB en tilhørende del med vedlagte dokumenter som kalles “Part B - the accompanying documents”. Denne inkluderer “Basis for conclusions” som skal tydeliggjøre argumentasjonen bak IFRS-standardene. “Basis for conclusions” av IAS 38 peker på ulike argumentasjon for kostnadsføring og balanseføring av egentilvirkede immaterielle eiendeler (IASB, 2013).

Argumentasjonen for at utgiftene skal kostnadsføres direkte går blant annet ut på at sammenlignbarheten, som er et av forsterkede kvalitative egenskapene i det konseptuelle rammeverket, kan svekkes ved balanseføring. Sammenlignbarheten kan svekkes fordi selskapene eksempelvis kan gjøre ulike vurderinger om hvordan den immaterielle eiendelen med sannsynlighet vil generere fremtidige økonomiske fordeler (IASB, 2013, BCZ 38 b)). Et annet argument for kostnadsføring er at balanseføring av utgifter tilknyttet den immaterielle eiendelen ikke resulterer i beslutningsnyttig eller prediktiv informasjon. Bakgrunnen for dette er at det tar tid før man kan vise at selskapet har tekniske forutsetninger for å fullføre produktet eller at produktet vil ha kommersiell suksess. Prosjektets totale kostnader vil derfor være høyere enn det selskapene kan balanseføre, og det er usannsynlig at utgiftene som er direkte henførbare til produktet vil gjenspeile verdien av produktet (IASB, 2013, BCZ 38 d)).

Argumentasjon for balanseføring er at det i de to siste tiårene har vært store investeringer i immaterielle verdier (IASB, 2013, BCZ 39 b)). Det at selskapene har kostnadsført disse immaterielle verdiene har ført til at finansregnskapet utelater verdiskaping som skjer internt. Dette kan føre til at regnskapsbrukeren ikke får et rettviseende bilde av avkastningen på selskapets investeringer i immaterielle verdier (IASB, 2013, BCZ 39 b)). “Basis for conclusions” fremhever også at noen studier har konkludert med at balanseføring av utviklingsutgifter gir verdirelevant informasjon til regnskapsbrukeren (IASB, 2013, BCZ 39 c)).

Dersom det ikke kan skilles mellom forsknings- eller utviklingsfasen til et internt prosjekt skal utgifter i tilknytning til prosjektet kostnadsføres som forskning, hvilket fremkommer av IAS 38.53. Kvifte (2014c) omtaler det som paradoksalt at forskning, som kan inneholde vesentlige verdier, blir holdt utenfor balansen med tanke på at IFRS er et balanseorientert rammeverk. Han begrunner det paradoksale med at kostnadsføring av forskningen fører til et tilslørt bilde av den finansielle stillingen til selskapet.

Ved balanseføring av utviklingsutgifter er ikke kravene i IAS 38.57 utfyllende nok ifølge Kvifte (2014c). Fra IAS 38.57 d) fremkommer det at man må vurdere sannsynligheten for om den immaterielle eiendelen vil generere fremtidige økonomiske fordeler. Kvifte (2014c) viser til et eksempel hvor både teknologisk- og kommersiell suksess vurderes til 70%. Den totale sannsynligheten for at produktet vil gi fremtidig økonomisk fordel er da 49%. I denne

situasjonen vil sannsynlighetskravene IAS 38.57 om teknologisk suksess i punkt e) og et eksisterende marked i punkt d) være oppfylt, men den totale sannsynligheten for fremtidig økonomisk fordel i IAS 38.21 a) vil ikke være oppfylt. Dette er en av utfordringene Kvifte (2014c) knytter til sannsynlighetsvurderingene i IFRS.

Andre aktuelle standarder

Retningslinjer om hyppighet av regnskapsrapporteringen finnes i IAS 1.36. Her fremkommer det at selskapene skal presentere regnskap minst en gang i året. I IAS 34 finner man utfyllende krav om delårsrapportering. Denne standarden ble sist revidert i 2011, og beskriver hvordan delårsrapportene skal presenteres og hva de skal inneholde. IAS 34.1 angir at standarden ikke regulerer hvilke selskap eller hvor ofte selskapene skal utgi delårsrapporter, men henviser i den forbindelse til lokale myndigheter. I den norske verdipapirforskriften § 5-5.1 fremkommer det at utsteder av aksjer skal avlegge regnskapsrapport hvert kvartal etter kravene i IFRS (Verdipapirforskriften, 2007). Dette inkluderer de børsnoterte selskapene i vårt utvalg.

2.6 Forsiktighetsprinsippet

Forsiktighetsprinsippet er et regnskapsmessig prinsipp som ble innført i regnskapsrapporteringen for å redusere ledelsens muligheter til å øke regnskapsmessig resultat og egenkapital (Stenheim, 2010). Forsiktighetsprinsippet defineres i den norske regnskapslovens (1998) § 4-1 som at “urealisert tap skal resultatføres”. Dette betyr i praksis at tap skal føres tidligere enn senere, og at gevinst skal føres senere enn tidligere. Dette for å unngå en overvurdering av regnskapet og dermed en feilaktig fremstilling av selskapets økonomiske situasjon. Forsiktighetsprinsippet legger opp til en pessimistisk eller konservativ fremstilling av regnskapet (Hendriksen, 1977).

Basu (2009) omtaler forsiktighetsprinsippet² slik:

Assets are often, by reason of prudence, estimated and stated to be estimated, at less than their probable real value. The purpose of the balance-sheet is primarily to show that the financial position of the company is at least as good as there stated, not to show that it is not or may not be better. (s. 2).

Fritt oversatt sier Basu (2009) at et selskaps eiendeler estimeres lavere enn deres virkelige verdi på grunn av forsiktighet. Dette er fordi han mener formålet med balansen er å vise at selskapets økonomiske tilstand er minst like god som balansen viser, ikke dårligere. Den balanseførte verdien er ifølge Basu (2009) den nedre grensen for selskapets verdi.

2.6.1 Utledning av forsiktighetsprinsippet

Basu (1997) tolker forsiktighetsprinsippet som regnskapsførerens tendens til å ha strengere verifikasjonskrav for gevinster enn for tap i regnskapet. Resultatet reflekterer dermed tap tidligere enn gevinst, og regnskapet får en preferanse for negative hendelser. Urealisert tap innregnes for eksempel tidligere enn urealisert gevinst. Denne asymmetrien i behandlingen

² I to artikler fra 1997 og 2009, omtaler Basu forsiktighetsprinsippet som “the conservatism principle” og “conservatism”. Vi velger å oversette dette til forsiktighetsprinsippet av hensyn til en konsistent begrepsbruk i utredningen.

av gevinst og tap i regnskapet kan føre til at resultatet ikke gjenspeiler periodens virkelige hendelser og regnskapet gir da ikke et rettviseende bilde.

For å illustrere regnskapsmessig bruk av forsiktighetsprinsippet gjengir vi det grafiske eksempelet fra Basu (1997) i figur 6 og 7. Figurene viser henholdsvis den bokførte verdien av en eiendel og rapportert nettoinntekt under forsiktig regnskapsføring. Eksempelet tar utgangspunkt i en bedrift som mottar informasjon som fører til at levetiden til en eiendel endres.

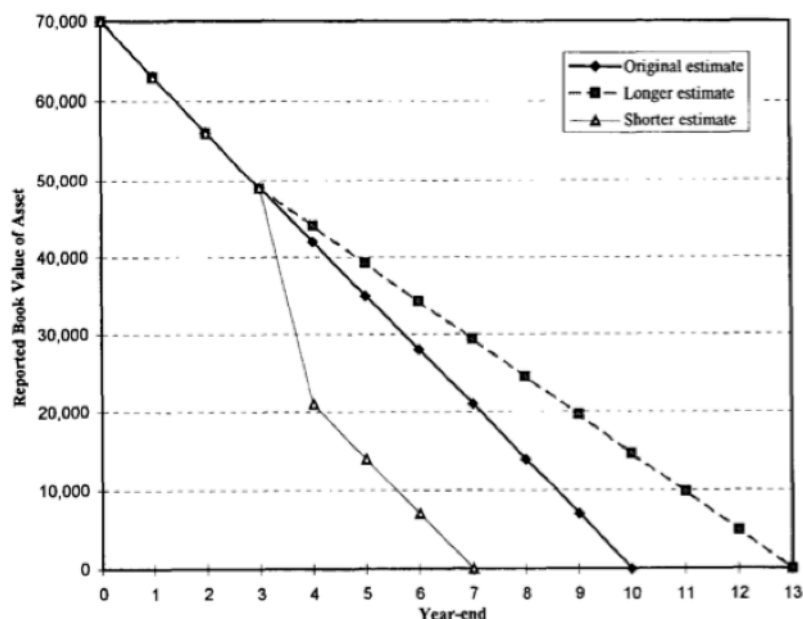
Levetiden blir lenger (gevinst)

Dersom levetiden blir lenger, vil avskrivningskostnaden fordeles over flere år enn før. Dette fører til at selskapet får lavere avskrivningskostnader per år (se figur 6), og en økning i nettoinntekten for alle årene fremover gitt alt annet like (figur 7).

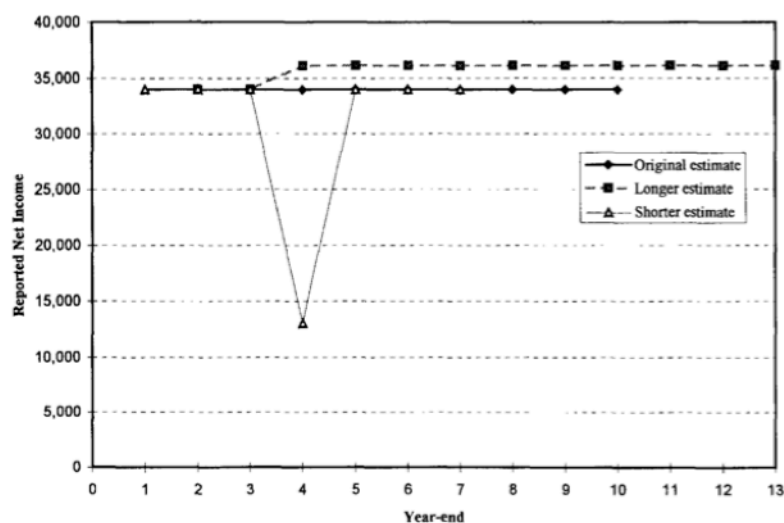
Levetiden blir kortere (tap)

Dersom den forventede levetiden blir kortere og man følger samme metode som ved lenger levetid, vil avskrivningene bli fordelt over færre år og dermed bli høyere. På grunn av asymmetrisk behandling av tap og gevinst foretar bedriften en estimatendring av eiendelen slik at tapet i sin helhet tas i året endringen skjer (figur 6). Kortere levetid fører altså til en kraftig reduksjon i rapportert nettoinntekt for nedskrivingsåret, men vil ikke ha noen effekt på senere rapportert nettoinntekt (figur 7).

Dette eksempelet viser at rapporteringen av tap skjer tidligere enn rapportering av gevinst. Videre viser det at rapporteringen av tap skjer over én periode, mens gevinsten har virkning over flere perioder. Eksempelet støtter dermed opp under Basu (1997) sin tolkning av forsiktighetsprinsippet.

Figur 6. Figuren viser hva som skjer med avskrivningskostnadene ved en estimatendring. Når eiendelen får lenger levetid (longer estimate) fordeles kostnaden over flere år og blir lavere for alle påfølgende år. Når levetiden blir kortere (shorter estimate), foretar man en estimatendring i året levetiden endres, mens avskrivningskostnaden blir den samme som før estimatendringen i etterfølgende år. Tapet tas altså med en gang, mens gevinsten (i form av lavere kostnader) fordeles over flere år. Hentet fra "The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings," av Basu, 1997, *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), s. 3-37. Copyright 1997 Elsevier Science B.V. Gjengitt med tillatelse (vedlegg 3).

Figur 7. Figuren må ses i sammenheng med figur 6. Figur 7 viser hva som skjer med rapportert nettoinntekt ved estimatendring av levetiden. Når eiendelen får lenger levetid (longer estimate) får man en høyere nettoinntekt i de påfølgende årene fordi avskrivningskostnaden blir mindre. Når levetiden blir kortere (shorter estimate), får man redusert nettoinntekt det året estimatendringen skjer, men det får ingen innvirkning for påfølgende år. Her tas altså tapet med en gang, mens gevinsten fordeles ut over de påfølgende årene. Hentet fra "The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings," av S. Basu, 1997, *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), s. 3-37. Copyright 1997 Elsevier Science B.V. Gjengitt med tillatelse (vedlegg 3).

2.6.2 Bakgrunn for forsiktighetsprinsippet

Watts (2003) viser til tre³ ulike forklaringer for hvorfor han mener forsiktighetsprinsippet har en produktiv og viktig rolle i forbindelse med at finansielle rapporter skal gi pålitelig informasjon til regnskapsbrukerne.

En av forklaringene omhandler kontraktproblematikken mellom regnskapsbrukerne i og rundt selskapet. Forsiktighetsprinsippet blir her en måte å håndtere atferdsrisikoen som oppstår ved at de ulike regnskapsbrukerne har asymmetrisk informasjon, asymmetriske gevinster, begrensede horisonter, og begrenset ansvar. For å gi pålitelig informasjon til regnskapsbrukerne, mener Watts (2003) at selskapet bør bruke forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen fordi en overvurdering av selskapets verdi har større negative konsekvenser for regnskapsbrukeren enn en undervurdering. Ved bruk av forsiktighetsprinsippet tvinges ledelsen til å føre tap når de oppstår, noe som reduserer den asymmetriske informasjonen mellom selskap og regnskapsbruker.

Søksmål fra investorene er en annen forklaring til bruk av forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen. Watts (2003) skriver at sannsynligheten for søksmål mot selskapet er større dersom man overvurderer enn dersom man undervurderer regnskapstallene. Ved å undervurdere eiendelene reduserer forsiktighetsprinsippet selskapets forventede kostnader forbundet med søksmål.

Sammenhengen mellom skatt og rapportering kan også være en forklaring til forsiktighet i regnskapsføringen, ifølge Watts (2003). Asymmetrisk behandling av gevinst og tap gjør at ledelsen i selskap med positivt resultat kan redusere nåverdien av skattene og øke selskapets verdi. Jo høyere rapportert resultat, jo høyere vil skatteutgiftene bli. For å redusere eller utsette skatteutgiftene, kan selskapet eksempelvis kostnadsføre utgiftene til FoU og dermed få lavere resultat før skatt. Ifølge Hoogendoorn (1996) tilhører forøvrig Norge en gruppe land som har høyest uavhengighet mellom regnskap og skatt.

³ Watts (2003) nevner at standardsetterne selv foretrekker å oppfordre til en forsiktig regnskapsføring for å unngå negative sanksjoner som en fjerde forklaring til bruk av forsiktighetsprinsippet. Dette er ikke relevant for vår oppgave fordi vi ser på forklaringer for bruk av forsiktighetsprinsippet i et selskaps- og et regnskapsbrukerperspektiv

2.6.3 Forsiktighetsprinsippet i IFRS-standarden

Fra 2010 ble forsiktighet ("prudence") fjernet fra kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket (Kvifte, 2014a). IASB mener at forsiktighetsprinsippet kan undergrave verdien av inntjeningen som ytelsesindikator (Hoogervorst, 2012a). Dette feilestimatet kan føre til at regnskapsbrukeren for eksempel vurderer en investeringsbeslutning på feil grunnlag. IASB sitt hovedargument for å fjerne forsiktighetsprinsippet var målet om et nøytralt regnskap.

Fjerning av forsiktighetsprinsippet i IFRS har mottatt massiv kritikk, blant annet fra den britiske aksjonærforeningen (UK Shareholders Association) som mener at forsiktighetsprinsippet er den beste beskyttelsen for private investorer (UKSA, 2013). IASB på sin side mener at forsiktighetsprinsippet fortsatt er en sentral del av det konseptuelle rammeverket selv om det ikke er nevnt eksplisitt i standarden. UKSA mener at IASB motsier seg selv fordi IASB i en tidligere uttalelse har sagt at det som er nedfelt i det konseptuelle rammeverket er det teoretiske grunnlaget for IFRS-standardene (Hoogervorst, referert i UKSA, 2013).

2.6.4 Diskusjon rundt forsiktighetsprinsippet

Stenheim (2010) skriver i sin artikkel at bruk av forsiktighetsprinsippet for usikre verdier kan være i strid med målsettingen om et nøytralt regnskap. Det kritiske synet på bruk av forsiktighetsprinsippet deler han med Hendriksen (1977) som i sin bok skriver dette:

Conservatism is, at best, a very poor method of treating the existence of uncertainty in valuation and income. At its worst, it results in a complete distortion of accounting data. Its main danger is that, because it is a very crude method, its effects are capricious. Therefore, conservatively reported data are not subject to proper interpretation even by the most informed readers. (s. 133).

Hendriksen (1977) mener altså at forsiktighetsprinsippet fungerer som en begrensning for regnskapsdata som ellers kan oppfattes som pålitelig og relevant.

Watts (2003) belyser på den andre siden forklaringer for hvordan kvaliteten på den finansielle rapporteringen kan bedres ved bruk av forsiktighetsprinsippet. Han mener at

lederes avgrensede periode i selskapet og deres begrensede ansvar gir incentiv til å oppgi feil verdiestimat i rapporteringen.

2.6.5 Innvirkning på regnskapsføring av FoU

Balanseføring av FoU-utgifter kan belyse verdien av FoU-aktiviteten i selskapet, og slik forbedre informasjonsverdien av regnskapet (Høegh-Krohn og Knivsflå, 2000). Det er blant annet fordi man ved balanseføring indirekte signaliserer at eiendelen har en fremtidig økonomisk fordel fordi den oppfyller kravet til balanseføring i IAS 38.57 d). Artikkelen til Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) finner at FoU-utgifter kostnadsføres i for stor grad. De mener at kunnskapsintensive selskap kan vise en mer korrekt verdi i regnskapet ved å synliggjøre verdiene som immaterielle eiendeler gjennom balanseføring. Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) peker i sin artikkel på tre karakteristiske egenskaper⁴ som kan skape utfordringer når man skal vurdere om utgiftene skal innregnes som immaterielle eiendeler i balansen eller ikke. Disse er som følger:

- 1) Immaterielle eiendeler har et begrenset bruksområde da de er selskapsspesifikke og dermed vanskelig å utnytte for andre.
- 2) Det er utfordrende å skille mellom om man gjennom forskningen vedlikeholder et produkt man allerede fører, eller om man utvikler et nytt.
- 3) Det er stor usikkerhet rundt om kostnadene tilknyttet den immaterielle eiendelen vil føre til fremtidige økonomiske fordeler.

⁴ Høegh-Krohn og Knivsflå nevner en fjerde karakteristikk om at immaterielle eiendeler ofte kun har verdi i kombinasjon med materielle eiendeler. Dette gjør det problematisk å separere og identifisere verdien til den immaterielle eiendelen. Ingen av selskapene i vår studie identifiserer dette som et problem, og vi velger derfor å ikke omtale denne karakteristikken som en del av teorien.

2.7 Regnskapsmanipulasjon

Stadige avsløringer om manipulerte regnskap svekker tilliten til regnskapsinformasjon fordi regnskapsbrukerne ikke vet om de kan stole på om regnskapene som blir presentert er rettvise. Etter en fri oversettelse fra Healy og Wahlen (1999), har Langli (2010) definert regnskapsmanipulasjon slik:

Regnskapsmanipulasjon foreligger når ledelsen bruker regelverkets fleksibilitet eller strukturerer transaksjoner på en slik måte at regnskapsrapportene enten feilinformerer noen interessenter om den underliggende utviklingen til selskapet eller påvirker utfallet på kontrakter knyttet til regnskapstall i en for motparten ugunstig retning. (s. 757).

Sentralt for regnskapsmanipulasjon er intensjonen eller hensikten som ligger bak de økonomiske beslutningene (Stenheim & Blakstad, 2012). I Norges offentlige utredninger om foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon sier Finansdepartementet (2008) at det er betenkelig å trekke en definert grense mellom ulovlig regnskapsmanipulasjon og tvilsomme, men lovlige regnskapsmessige tilpasninger. Finansdepartementet (2008) hevder likevel at det i prinsippet er mulig å trekke en grense mellom de lovlige oppfatningene av regnskapsreglene og tilfellene ved bruk av fortolkede regnskapsregler som blir anvendt for å villedde regnskapsbrukeren.

Markarian, Pozza og Prencipe (2008) peker på tre faktorer som kan påvirke ledelsen til å manipulere regnskapet. Disse tre er låneklausuler, resultatutjevning og bonussystemer. I forbindelse med låneklausuler kan selskapet risikere å måtte innfri gjeld ved dårlig resultat. Det kan da være fristende for selskapene å gjøre justeringer i forhold til kostnads- eller balanseføring der det er mulig å gjøre en skjønnsmessig vurdering. Ved utjevning av resultatet vil selskapets regnskap presentere et stabilt resultat, når det motsatte egentlig er tilfelle. Vurderingene i forhold til regnskapsføringen av de immaterielle verdiene blir da gjort med hensyn til hvordan sluttresultatet blir i det aktuelle året. Bonusprogram til ledelsen kan også være motivasjon for regnskapsmanipulasjon, ifølge Markarian et al. (2008). Dette gjelder spesielt i tilfeller hvor ledelsen får bonus basert på prestasjonsmål hvor rutinene for å oppdage avvik er ufullstendige. For å øke sin individuelle bonus kan ledelsen være fristet til

å behandle de immaterielle verdiene til fordel for det prestasjonsmålet som brukes til å beregne bonusen.

Oppsummering av teorikapittel

Teoriene vi har brukt i dette kapitlet bygger på det konseptuelle rammeverket og regnskapsregler utformet av IASB. Vi har blant annet omtalt kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket som skal sikre at regnskapet gir beslutningsnyttig informasjon til regnskapsbrukere. I tillegg har vi presentert utfordringer knyttet til bruken av regnskapsstandardene, spesielt med tanke på regnskapsføring av immaterielle eiendeler. Vi har også omtalt teorier som diskuterer fordeler og ulemper ved bruk av forsiktighetsprinsippet og innvirkningen dette har for regnskapet.

3. Metode

For å bidra med ny kunnskap på et område er det nødvendig å benytte seg av en metodisk tilnærming. De viktigste faktorene i metodisk forskning er systematikk, grundighet og åpenhet (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2011). Metodedelen benytter disse tre faktorene til å beskrive hvordan vi henter inn og behandler data for å svare på problemstillingen.

Forskningsstrategien

Forskningsstrategien beskriver sammenhengen mellom metode, teori og data i forskningen. Forskningsens strategi kan enten være induktiv eller deduktiv. En induktiv tilnærming er en forskningsform hvor man samler inn data og tester om man kan finne en teori eller sammenheng ut ifra datagrunnlaget. En deduktiv tilnærming tar utgangspunkt i en teori for å innhente empirisk data (Jacobsen, 2000). Innsamling av data gjøres da som et forsøk på å bekrefte eller avkrefte en allerede eksisterende teori. Ved en deduktiv strategi kan man risikere at forskeren søker etter data som underbygger eksisterende teori, og at andre viktige faktorer lett blir oversett (Jacobsen, 2000).

Studien vår tar utgangspunkt i det konseptuelle rammeverket i tillegg til forskning av Lev & Zarowin (1999), Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) og Gjerde et al. (2008). Vi supplerer også med andre studier som omhandler forsiktighetsprinsippet og regnskapsmanipulasjon. Vi ønsker å analysere eksisterende teori om regnskapsføring ved bruk av empirisk data. Vi vil undersøke om forsiktighetsprinsippet påvirker regnskapsføringen, og noen av konsekvensene dette får. En deduktiv tilnærming er derfor mest hensiktsmessig for å besvare problemstillingen i vår studie.

Forskningsprosessen er vanligvis delt opp i fire ulike faser. Vi har tatt utgangspunkt i Johannessen et al. (2011) sitt sammendrag av forskningsprosessen, illustrert i figur 8:

Forberedelse →	Datainnsamling →	Dataanalyse →	Rapportering →
<ul style="list-style-type: none"> - Bakgrunn og motivasjon - Problemstilling - Tidligere forskning - Forskningsdesign 	<ul style="list-style-type: none"> - Valg av metode - Utvelgelse av respondenter - Datainnsamling 	<ul style="list-style-type: none"> - Datareduksjon - Analyse og tolkning - Kvalitetssikring 	<ul style="list-style-type: none"> - Skriftlig rapportering - Presentasjon

Figur 8. Forskningsprosessen. Basert på modell av Johannessen, et al. (2011).

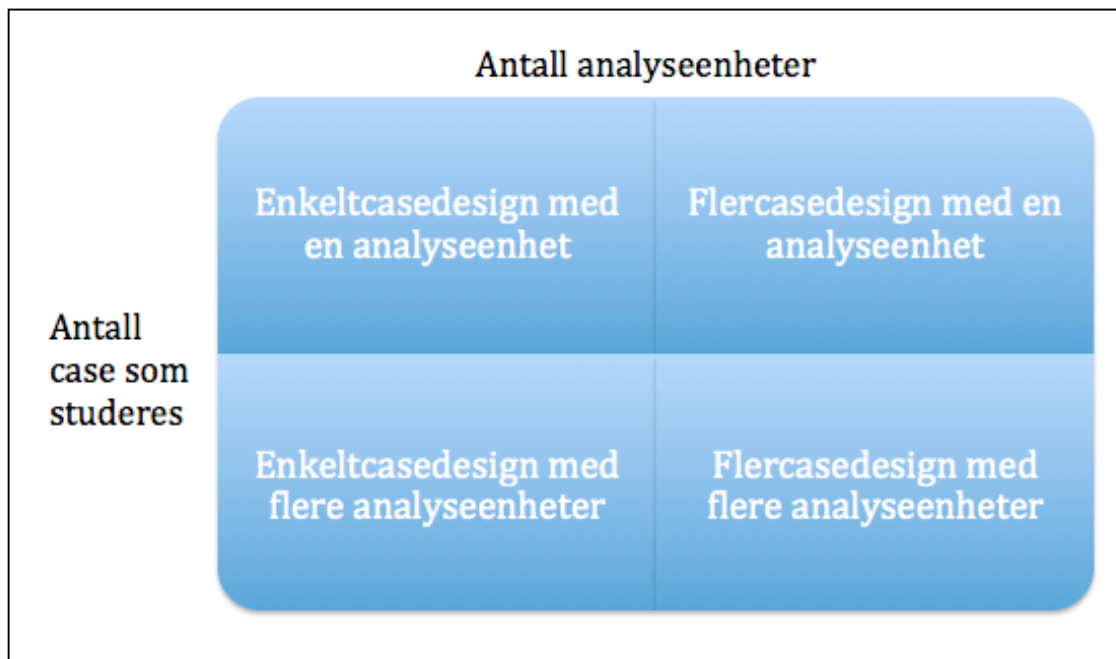
3.1 Forberedelse

Bakgrunn og motivasjon for studien, problemstilling og tidligere forskning er nærmere utdypet i kapittel 1.

3.1.1 Forskningsdesign

Forskningsdesignet er den overordnede planen for forskning på en problemstilling ved hjelp av empirisk data. Forskningsdesignet skal forklare hvordan forskningen kan gjøres mest mulig effektiv, gitt forutsetningene som er til stede (Ghauri & Grønhaug, 2005).

Vi benytter oss i denne studien av et casedesign. Casedesign er studier av en eller få undersøkelsesenheter (Andersen, 2013). Den vanligste formen for datainnsamling ved casedesign er intervju og observasjon (Johannessen et al., 2011). Et case kan blant annet være organisasjoner, hendelsesforløp, beslutninger eller en handling. Yin (2014) har to dimensjoner for ulike casedesign, illustrert i figur 9. Man kan ifølge modellen se på et enkelt eller flere case i sammenheng med en eller flere analyse-enheter. Vi har valgt et enkeltcasedesign med flere analyseenheter. Enkeltcaset vi studerer er om forsiktighetsprinsippet har innvirkning på regnskapsføringen av forskning og utvikling. Analyseenheterne er ulike selskap i den norske børsnoterte bioteknologiske bransjen.

Figur 9. Hovedtyper design for casestudier, basert på Yin (2014).

I en casedesignet studie kan man ikke generalisere studiens funn fordi man kun går i dybden av noen få enheter i populasjonen (Yin, 2014). I vår studie forsøker vi å komme med dypere innsikt om problemstillingen “Forsiktighetsprinsippets innvirkning på den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egen forskning og utvikling i norske børsnoterte bioteknologiske selskap”. Et casedesign er derfor hensiktsmessig.

Vanligvis deles forskningsdesignet inn i tre underliggende kategorier basert på strukturen. Disse kategoriene er deskriptive, kausale og eksplorative. Deskriptiv eller beskrivende forskning brukes når oppgaven er vel formulert og klart avgrenset. I kausal forskning er fokuset på årsak-virkning sammenhenger (Ghauri & Grønhaug, 2005). Ved eksplorativ eller undersøkende forskning er problemstillingen ofte et åpent spørsmål. Den eksplorative forskningen kjennetegnes ved at den er fleksibel og lett å endre (Ghauri & Grønhaug, 2005). I forskningen vil det avdekkes ny informasjon, og med en eksplorativ metode kan forskningen endre retning underveis fordi problemet i utgangspunktet er udefinert og fleksibelt. Utover i forskningsprosessen vil problemstillingen derfor snevres sammen.

Utgangspunktet for denne studien er å undersøke utfordringene som oppstår som en konsekvens av de skjønsmessige vurderingene selskap må ta når de regnskapsfører utgifter til forskning og utvikling. Gjennom teorien fant vi forskning som antydte at

forsiktighetsprinsippet virket inn på regnskapsføringen. Vi ville på bakgrunn av denne forskningen undersøke om forsiktighetsprinsippet påvirket regnskapsføringen i vårt utvalg og mulige konsekvenser dette ville ha i praksis. Det var usikkert hva slags informasjon vi ville få i datainnsamlingen og problemstillingen av oppgaven ble derfor utformet på bakgrunn av dataen vi fikk. Et eksplorativt casedesign ble derfor valgt for denne studien.

3.2 Datainnsamling

3.2.1 Valg av metode

Johannessen et al. (2011) peker på to ulike forskningsmetoder, herunder kvantitativ og kvalitativ. Skillet mellom de to metodene er hvordan data registreres og deretter analyseres. I kvantitative tilnærminger ønsker man å kartlegge utbredelsen av et fenomen ved å telle opp antall observasjoner av fenomenet fra et stort datasett bestående av tall. Kvalitative tilnærminger undersøker et mindre antall observasjoner der man går i dybden og finner spesielle egenskaper eller kvaliteter ved fenomenet man ønsker å studere.

Vår problemstilling omhandler forsiktighetsprinsippet og om prinsippet påvirker de skjønsmessige vurderingene ved regnskapsføringen av FoU-utgifter i vårt utvalg. For å få innsikt i selskapenes vurderinger anså vi det som mest hensiktsmessig med en kvalitativ studie. Ved bruk av denne metoden fikk vi førstehånds informasjon om hva selskapene tenkte om tema, hvilket ga oss et godt datagrunnlag for analysen.

3.2.2 Utvelgelse av respondenter

Kvalitativ metode baserer seg på å innhente mye informasjon fra et begrenset antall respondenter. I teorien har man ingen absolutte mål på hva som er tilstrekkelig antall respondenter når man skal gjennomføre intervjuer (Johannessen et al., 2011). Kvalitativ forskning fokuserer på kvalitet fremfor kvantitet i intervjuene, og grundighet og dybde er derfor to sentrale faktorer. Forskeren må vanligvis foreta en strategisk utvelgelse av respondenter for å finne de som vil gi best informasjon om fenomenet man ønsker å belyse.

Vi ønsket i denne studien å se på selskap som regnskapsførte forskning og utvikling etter IFRS. Vi har valgt norske bioteknologiske selskap med begrunnelsen som fremkommer i avsnitt 1.1. Norsk Biotekforum er en uavhengig medlemsorganisasjon som skal promotere norsk bioteknologisk næringsutvikling og forskning, der de fleste norske bioteknologiske selskap er organisert (Norsk Biotekforum, 2008). Via hjemmesidene deres fikk vi en oversikt over medlemsselskapene og dermed et utvalg bestående av bioteknologiske selskap. Ved å ta utgangspunkt i dette utvalget undersøkte vi hvilke selskap som var notert på Oslo Børs. Vi fant at 13 selskap både var registrert i Norsk Biotekforum og notert på Oslo Børs inntil nylig, og dermed pliktige til å føre regnskap etter IFRS. Disse 13 selskapene utgjør vår populasjon.

Via Norsk Biotekforum og de utvalgte selskapenes hjemmesider fant vi kontaktinformasjon og tok kontakt via e-post for å avdekke deres interesse for å delta i studien (vedlegg 1). Det var flere selskap som ønsket å være med, men som ikke hadde kapasitet på daværende tidspunkt. Fem selskap var imidlertid positive til å delta. Et av selskapene i utvalget hadde nylig gått av børs og var derfor ikke lenger pålagt å føre regnskapet etter IFRS, men gjorde det fremdeles. De regnskapsmessige vurderingene var fortsatt de samme som da de var børsnotert, og dette selskapet var derfor en relevant respondent. Vi anser fem respondenter som et tilstrekkelig utvalg i vår studie fordi vi nådde et metningspunkt der informasjonen vi fikk fra respondentene ble mer og mer lik.

Respondentene i vårt utvalg består av representanter fra store og små bioteknologiske selskap. Alle respondentene er ansatt i sentrale økonomistillinger, og har høyere utdanning innen økonomi. Vi har et variert utvalg selskap der noen har eksistert lenge, mens andre er

ferskere i bransjen. Noen av selskapene viser positivt resultat, mens andre aldri har oppnådd dette. Alle selskapene i vår studie eksisterte før 2010. Det innebærer at selskapene har vært med på overgangen i IFRS, fra da forsiktighetsprinsippet var en del av standarden til det ble fjernet av hensyn til målet om et nøytralt regnskap.

3.2.3 Datainnsamling

Når man skal forske på et fenomen, må man samle inn data eller dokumentasjon som skal gi et bilde på hvordan teorien om fenomenet gjenspeiles i virkeligheten (Johannessen et al., 2011). Data som samles inn karakteriseres enten som primærdata eller sekundærdata. Saunders, Lewis og Thornhill (2012) definerer primærdata som data som er samlet inn spesielt for gjeldende forskningsprosjekt. Sekundærdata defineres som data som i utgangspunktet ble samlet inn til et annet formål, men som brukes i egen forskning for å finne svar på en problemstilling. Primærdata er mer arbeidskrevende å hente ut, men kan gi et bedre bilde på det konkrete fenomenet som forskes på.

Vi har i denne studien benyttet oss av både primærdata og sekundærdata. I forbindelse med forberedelse til intervjuene, studerte vi selskapenes årsregnskap. Dette for å bli kjent med selskapet, og for å sammenligne regnskapet med informasjonen vi fikk fra selskapene. Vi benyttet oss av sekundærdata i denne fasen. Imidlertid skal denne studien belyse hvilke vurderinger som ligger bak regnskapsføringen av FoU-utgifter i et utvalg norske bioteknologiske selskap, og om de er påvirket av forsiktighetsprinsippet. Innenfor dette temaet kan vi ikke finne data samlet inn av andre. Hovedvekten av dataene i denne studien består derfor av primærdata anskaffet gjennom intervjuer med personer som sitter med god innsikt om selskapenes regnskapsmessige vurderinger.

Planlegging og utforming av intervjuguiden

For å få fyldige og detaljerte beskrivelser av selskapenes regnskapsmessige vurderinger ved regnskapsføring av forskning og utvikling, har vi valgt et kvalitativt forskningsintervju for å innhente primærdata. Dette er den vanligste måten å innhente kvalitativ data (Johannessen et al., 2011). Et kvalitativt forskningsintervju defineres som en samtale som har en viss struktur og mening, der målet er å få frem betydningen av folks erfaringer og avdekke deres opplevelse av et fenomen (Kvale og Brinkman, 2009).

Intervjuer kommer i tre former og kan være ustrukturert, strukturert og delvis strukturert. Ustrukturerte intervju er uformelle og har åpne spørsmål som tilpasses intervjusituasjonen. Strukturerte intervju har på den andre siden fastlagte tema og spørsmål der respondenten krysser av for ulike svaralternativ. Vi velger i denne studien å benytte oss av et delvis strukturert intervju som er en mellomting mellom strukturert og ustrukturert intervju. I Johannessen et al. (2011) beskrives et delvis strukturert intervju som en intervjutype der man tar utgangspunkt i en overordnet intervjuguide, men rekkefølgen på spørsmål og tema kan variere fra situasjon til situasjon. Dette er også den mest brukte kvalitative intervjutypen. Vi ønsker å komme i dybden av et fenomen, forsiktighetsprinsippet og regnskapsføring av FoU, der det i teorien er sprikende meninger. Vi mener at et delvis strukturert intervju er best egnet for vår studie da dette gir god balanse mellom standardisering og fleksibilitet.

Intervjuguiden (vedlegg 2) er lagt opp etter Johannessen et al. (2011) sin mal. Etter denne malen består en god intervjuguide av innledning, faktaspørsmål, introduksjonsspørsmål, overgangsspørsmål, nøkkelspørsmål og avslutning.

Innledning. Intervjuguiden starter med en presentasjon av forskerne og bakgrunnen for intervjuet. I denne delen går vi også gjennom den praktiske gjennomføringen av intervjuet, spør om tillatelse til å ta opp samtalen, og om respondenten ønsker å være anonym.

Faktaspørsmål. For å bli kjent med respondenten og selskapet begynner vi med generelle spørsmål om selskapet og respondentens arbeidsoppgaver, samt deres bakgrunn.

Introduksjonsspørsmål. Introduksjonsspørsmålene i intervjuguiden omhandler forskningens livssyklus i selskapet og hvordan de behandler utgifter til forskning og utvikling. Dette gjør vi for å lage en ramme for senere spørsmål der vi ønsker å undersøke nærmere hvilke vurderinger som er bakgrunn for behandlingen av FoU-utgifter.

Overgangsspørsmål og nøkkelspørsmål. Vår intervjuguide har ingen overgangsspørsmål fordi caset vi studerer omhandler samme overordnede tema. Vi går direkte på nøkkelspørsmål som belyser våre forskningsspørsmål.

Avslutning. Intervjuguiden avslutter med en seanse der vi spør om ting som er uklare eller spørsmål som har oppstått fra informasjonen vi fikk tidligere i intervjuet. Vi har som nevnt et delvis strukturert intervju, og er derfor åpne for at det kan oppstå spørsmål underveis som ikke er en del av intervjuguiden.

Intervjuguiden ble utarbeidet med tanke på at spørsmålene vi stilte ikke skulle lede respondenten i forkant av intervjuet. Dette gjorde vi ved å eksempelvis ikke bruke ordlyden ”forsiktighetsprinsippet” og ”regnskapsmanipulasjonen” i den utsendte intervjuguiden. I tillegg fokuserte vi på at spørsmålene skulle gi utdypende svar og relevante data for studien.

Gjennomføring av intervju

Av praktiske årsaker ble tre av fem intervju holdt ved planlagte telefonmøter. Intervjuene hadde en varighet på 35-60 minutter, noe som sikret at vi hadde mulighet til å få utdypende svar. I intervjusituasjonen hadde vi en klar rollefordeling, hvor den ene stilte spørsmål og den andre var observatør. Observatørens oppgave var hovedsakelig å følge med på ikke-verbal kommunikasjon fra respondenten. I tillegg stilte observatøren oppfølgingsspørsmål i situasjoner hvor hun så det nødvendig.

Vi sendte ut spørsmålene til respondentene på forhånd slik at de hadde mulighet til å være forberedt til intervjuet. Vi prøvde å skape en trygg ramme rundt intervjusituasjonen for å skape tillit ved å ha en avslappet tone. Spørsmålene ble brukt som utgangspunkt for å få innspill og informasjon om vårt tema. Vi hadde skrevet en egen utvidet intervjuguide som vi forholdt oss til slik at vi hadde klare oppfølgingsspørsmål etterhvert som samtalen utartet seg. Dette for å sikre at vi fikk gode og utfyllende svar.

Intervjuene ble tatt opp på flere ulike medier, etter samtykke fra respondenten, for å sikre oss gode opptak. Opptakene ble transkribert og deretter tilbakesendt til respondenten for bekreftelse.

3.3 Dataanalyse

3.3.1 Datareduksjon

Utfordringene ved en kvalitativ studie er å hente ut relevant informasjon fra en stor datamengde (Johannessen et al., 2011). Det er derfor viktig at man forsøker å redusere informasjonsmengden for å lettere kunne analysere meningsinnholdet. I vårt tilfelle hadde vi flere dataskrevne sider med direkte transkribering av respondentenes svar. Vi renskrev transkripsjonene ved å fjerne gjentakende ord og ufullstendige setninger, før vi sammenstilte relevante data til spørsmålene i intervjuguiden.

3.3.2 Analyse og tolkning

Empirien i den reduserte datamengden må analyseres. Det vil si at dataene må kodes, tolkes og eventuelt kategoriseres (Johannessen et al., 2011). Vi gjorde dette ved å se på hvilke tema vi ønsket å belyse gjennom vår studie, og kom frem til fire emner som er i samsvar med vår problemstilling og forskningsspørsmål:

- Regnskapsføring av FoU
- Forsiktighetsprinsippet
- Informasjonsverdi
- Regnskapsmanipulasjon

Kategoriseringen i tema ble gjort for å få en oversiktlig fremstilling av dataene og ble brukt konsistent for hvert selskap for å enklere kunne sammenligne funnene våre. Vi gikk gjennom den reduserte datamengden, og kodet dataene med farge slik at vi så hvilke data som tilhørte hvilken kategori. Vi sammenstilte deretter kodingen med den respektive kategorien. Dette ble gjort fordi vi i analysedelen ønsket å få frem relevante funn for hvert enkelt selskap.

3.3.3 Kvalitetssikring

Kvalitative forskningsmetoder må evalueres ved hjelp av kriterier om pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet (Johannessen et al., 2011).

Pålitelighet

Ved innhenting av data gjennom ustrukturerte intervjuer handler påliteligheten om at forskjellige forskere får samme informasjon hvis de innhenter data om tilsvarende tema fra samme utvalg. Utfordringen i forbindelse med påliteligheten er at informasjonen reflekterer virkeligheten på det tidspunktet den innhentes, og denne informasjonen kan forandre seg (Saunders et al., 2012).

I denne studien var tema for intervjuet hvordan selskapene i vårt utvalg gjorde vurderinger om regnskapsføringen av utgifter til egen forskning og utvikling. Regnskapsføringen er innarbeidet i selskapet, og er dermed ikke avhengig av for eksempel respondentens sinnsstemning på tidspunktet intervjuet avholdes. Respondentens betraktninger rundt regnskapsføringen og vurderingene som gjøres kan derimot avhenge av ordlyden i forskerens spørsmål. Dersom andre forskere formulerer spørsmål om dette tema på en annen måte, kan de innhente annen informasjon fra samme utvalg. Ved å vedlegge vår intervjuguide gir vi leseren innblikk i spørsmålene som er utgangspunktet for denne studiens funn, noe som kan styrke påliteligheten.

Troverdighet

Ved kvalitativ forskningsmetode må metodene som er brukt i datainnsamlingen, intervjuet og analysen av funnene være troverdige (Johannessen et al. 2011). Det er derfor sentralt at respondentene gir ærlige svar og at respondenten ikke er påvirket av omgivelsene. Troverdigheten kan sikres gjennom grundig dokumentasjon av metodene som er brukt i studien.

Troverdigheten av vår studie er ivaretatt ved at vi har en åpen og grundig fremstilling av intervjusituasjonen og selve forskningsprosessen i metodekapittelet. Vi har også forsøkt å sikre troverdigheten av dataene som innhentes gjennom intervjuene ved å ha en tydelig

rollefordeling, med en intervjuer og en observatør, hvor observatøren har ansvar for å se etter eventuell ikke-verbal kommunikasjon. Vi sikret dermed informasjon fra ulike kilder, noe som kalles metodetriangulering (Yin, 2014). At noen intervju ble gjort over telefon kan være positivt og negativt for troverdigheten. Positivt fordi respondenten ikke blir påvirket av for eksempel intervjuers kroppsspråk, men negativt fordi intervjuer heller ikke kan observere kroppsspråket til respondenten. Vi prøvde å sikre troverdigheten ved å være spesielt oppmerksomme på ikke-verbale lyder som sukking og latter under telefonintervjuene. For at intervjusituasjonene skulle være mest mulig like hadde forskeren samme rolle i alle intervjuene. I tillegg forsøkte vi å sikre troverdigheten til studien ved å intervju respondentene med økonomiutdanning og erfaring fra selskapet. Dette gjorde vi for å sikre at respondentene hadde god innsikt i temaene som var relevante for studien.

Vi sikret også troverdigheten ved å transkribere intervjuene og sende de tilbake til respondentene for å få en bekreftelse om at informasjonen ble korrekt gjengitt. Den korrigerte transkriberingen ble brukt som datagrunnlag for analysen etter gjennomføring av datareduksjon.

En utfordring ved troverdigheten er tolkningen av spørsmål og svar i intervjuet. Man vet ikke med sikkerhet om respondenten har oppfattet spørsmålet på den måten intervjuer har tiltenkt det. Også forskerens tolkning av respondentens svar kan redusere troverdigheten. Vi forsøkte å møte denne utfordringen ved å sende spørsmålene skriftlig til respondentene på forhånd for å unngå eventuelle muntlige misforståelser. I tillegg fikk vi tillatelse av alle respondentene til å komme med spørsmål i etterkant av intervjuet om det skulle være respons vi var usikre på.

Overførbarhet

I en kvalitativ undersøkelse bruker man begrepet overføring av kunnskap som begrep om generaliserbarheten av studiet til andre tilfeller. Overførbarhet handler om å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som kan brukes på andre tilfeller enn den opprinnelige forskningen (Johannessen et al., 2011).

Vår studie er en casebasert studie av børsnoterte selskap innenfor norsk bioteknologi. Casestudier går i dybden av et spesielt fenomen i et lite utvalg, og resultatene av denne studien er derfor ikke representative for alle børsnoterte norske selskap.

Bekreftbarheten

Bekreftbarheten skal sikre at forskningen ikke bærer preg av forskerens egne holdninger og antagelser. For å presentere en objektiv studie må forskeren nøye beskrive hvordan forskningen ble gjennomført, inkludert avvik, slik at leseren selv kan vurdere metoder og vurderinger i forskningsprosessen (Johannessen et al., 2011).

Metodekapittelet i denne studien gjennomgår grundig hvilke metoder som er brukt for å innhente data, samt eventuelle avvik. Intervjuguiden er lagt ved for å vise at vi stiller spørsmål som ikke leder respondenten. Vi var opptatt av hvilke vurderinger selskapene gjorde ved regnskapsføringen av FoU-utgifter i praksis, og mener derfor at studien reflekterer objektive funn og ikke våre subjektive meninger om tema.

3.4 Rapportering

I forskningsprosessen inkluderer også Johannessen et al. (2011) skriftlig rapportering og presentasjon. I denne masterutredningen presenterer vi vår studie og relevante funn i en strukturert rapportform.

3.5 Etiske betraktninger

Etikk er ifølge Johannessen et al. (2011) prinsipper, regler og retningslinjer som forskeren forholder seg til når han vurderer om en handling er riktig eller gal. Denne studien bruker mennesker for å innhente data og man må da være spesielt oppmerksomme på etiske holdninger ifølge Johannessen et al. (2011). De nasjonale forskningsetiske komiteene (2014) har utarbeidet fire overordnede retningslinjer for etisk forskning. Disse fire retningslinjene er gode konsekvenser, integritet, respekt og rettferdighet.

Vi etterstreber gode konsekvenser av forskningen ved å innhente ny og tidsriktig informasjon gjennom personlige intervjuer. I metodedelen har vi en åpen og ærlig fremstilling av datainnsamlingen og forskningsprosessen for å ivareta forskningens integritet. Respondentene i vår studie samtykket i å være med på intervjuene og vi informerte, av respekt for respondentene, om at de kunne avstå fra å svare dersom de syntes noen spørsmål var ubehagelige. I tillegg var vi åpne om at respondentene kunne være anonyme. To av respondentene i utvalget ønsket å være helt anonyme, mens andre respondenter ønsket kun å være anonyme i tilknytning til direkte sitat. Vi valgte derfor av forskningsetiske hensyn å anonymisere hele utvalget. Vi brukte hovedsakelig primærdata og sikret en rettferdig gjengivelse av informasjonen ved at respondentene selv bekreftet at datagrunnlaget var korrekt.

4. Analyse

For å presentere data på en oversiktlig måte har vi delt opp studiens analysekapittel i kapitlene presentasjon av data og diskusjon. I kapittelet 4.1 Presentasjon av data har vi lagt frem tematisert data for hvert selskap for å skape oversikt. I kapittel 4.2 Diskusjon, diskuterer vi hele utvalget under ett ved å analysere presentasjonen av data for selskapene opp mot teoriene vi har gjort rede for i teorikapittelet.

4.1 Presentasjon av data

I dette delkapittelet presenterer vi data vi fikk fra respondentene gjennom intervjuene. Dataene er en direkte gjengivelse av hva respondentene sa, og er ikke tillagt forskernes egne slutninger. Informasjonen fra dette delkapittelet danner grunnlag for videre diskusjon i kapittel 4.2.

4.1.1 Selskap 1

I dette selskapet intervjuet vi økonomisjefen som har ansvaret for regnskapet. Selskapet er et av de mindre i vårt utvalg og har eksistert lenge.

Regnskapsmessig behandling av FoU

Selskapet vurderer FoU-biten til å være en del av standardvirksomheten, og de fører på bakgrunn av dette “stort sett både forsknings- og utviklingsutgifter som normale driftskostnader i regnskapet”. I forbindelse med halvårs- og helårsregnskapene gjør de vurderinger i forhold til balanseføring av utviklingskostnadene. Selskapet har interne rutiner for vurderingen av balanseføring ved at forskerne krysser av på et spørreskjema, og selskapet bruker deretter disse skjemaene i de regnskapsmessige vurderingene. De interne rutinene har resultert i noe balanseføring av utgifter i forbindelse med produkter som er under utvikling, samt balanseføring av utgiftene til et produkt som de regner med snart skal ut i markedet.

Selskapet holder seg oppdatert på IFRS-standarden gjennom samarbeid med revisor. Respondenten forteller at de regnskapsmessige vurderingene gjøres i tråd med IFRS, og han

mener selv at de ligger innenfor standarden. I forhold til IAS 38 har respondenten litt blandede følelser, spesielt fordi han mener det ligger begrensninger i standarden.

I de regnskapsmessige vurderingene prøver selskapet å se et helhetlig bilde. Avgjørende for den regnskapsmessige vurderingen er markedsmulighetene for produktet selskapet tilvirker. De ønsker i den forbindelse å vite hvordan de skal selge produktet, hvem de skal selge det til og hvor stort markedet er. For å kunne balanseføre utgifter i forbindelse med et FoU-prosjekt må selskapet også være sikre på at prosjektet virkelig genererer økonomiske fordeler. Punkt d) i IAS 38.57 er det mest avgjørende, men også det vanskeligste kravet for selskapet å oppfylle ifølge respondenten.

Grensedragningen mellom hva som defineres som forskning og hva som defineres som utvikling er ifølge respondenten en utfordring fordi vurderingen i stor grad er basert på skjønn. Selskapet anser dette som en forsiktig holdning, og respondenten vår tror denne holdningen også er typisk for bransjen. Dette begrunner han med at utviklingsløpene i bransjen er lange, samt at tilvirkningen av nye produkter er knyttet til høy risiko.

Forsiktighetsprinsippet

Respondenten forteller at han er bekymret for å overvurdere verdien av de immaterielle eiendelene. Selskapet har gått med underskudd i mange år, og respondenten uttaler at “det vil være feil å blåse opp balansen ved å vurdere de immaterielle eiendelene for høyt”. Han forteller at de bruker forsiktighetsprinsippet i sine vurderinger. Internt er de veldig optimistiske med tanke på FoU-aktiviteten som foregår. Han sier også at det er vanskelig å være sikker på at man har lyktes med et nytt produkt før man kan måle inntektene.

Informasjonsverdi

Respondenten uttaler at de har en stor del immaterielle eiendeler i selskapet, men at disse ikke blir presentert i balansen. Han forteller at ”selskapet har vært forsiktige med å snakke om hvilke verdiskaping som skjer i forbindelse med forskning og utvikling utover generell omtale”. Verdiskapingen oppfattes som vanskelig kommuniserbar gjennom regnskapet fordi de ifølge respondenten “kjører et forskningsløp over mange år, og det er vanskelig å estimere når inntekten kommer og hvor stor den er”. Han mener det er greit å kommunisere milepæler

slik som godkjenning av viktige patenter, men de er mer forsiktige med å kommunisere hva som skjer i FoU-avdelingen.

Respondenten synes det er vanskelig å si om regnskapet gir beslutningsnyttig informasjon. Selskapet har en høy børsverdi, men har de siste ti årene gått med underskudd. Respondenten mener derfor at det er børsverdien som gir informasjon om verdien av selskapet og ikke regnskapet, og at informasjonen i regnskapet er mer en støtteinformasjon for de som måtte være interessert. Han sier at regnskapsbrukerne må finne verdien av selskapet på en annen måte enn gjennom regnskapet.

Regnskapsmanipulasjon

Det er i følge respondenten lite trolig at andre selskap lar sin behandling av FoU-utgifter påvirkes av låneklausuler, resultatmål, bonuser eller lignende. Han ser imidlertid at det kan forekomme. Selskapet har ikke et ønske om å få frem verdiene av FoU-aktivitetene i regnskapet. Respondenten mener at målekriteriene i IAS 38 uttrykker at man ikke trenger å gjøre det.

4.1.2 Selskap 2

Respondenten vi intervjuet var økonomidirektør i selskapet. Han har også god innsikt i revisjonsutvalgets arbeid. Selskapet er en av de største aktørene i vårt utvalg.

Regnskapsføringen av FoU

Ifølge respondenten “balansefører selskapet litt, men kostnadsfører mest”. Vår respondent sier at de har mulighet til å balanseføre mer enn de gjør i dag. Han mener likevel at de kan argumentere for kostnadsføring av FoU-utgiftene. Regnskapsavdelingen har et tett samarbeid med prosjektavdelingen ved regnskapsføringen for å få korrekt informasjon om prosjektet er i forsknings- eller utviklingsfasen. Selv med hjelp fra prosjektavdelingen opplever selskapet det som utfordrende med grensedragningen om hvilken fase prosjektet er i.

Selskapet har fokus på å følge IAS 38 ved regnskapsføringen av forskning og utvikling, og er opptatt av å holde seg oppdatert på regnskapsstandardene. Regnskapet skal, ifølge

respondenten, være korrekt ført i forhold til IFRS-standardene, og utviklingskostnadene balanseføres dersom de oppfyller kravene i IAS 38.57.

Vår respondent ser på skillet mellom forsknings- og utviklingsfasen i et prosjekt som det mest utfordrende ved regnskapsføringen. Dette imøtekommer de ved å inkludere prosjektets ingeniører ved vurdering om balanseføring eller kostnadsføring. I tillegg ser han problemer i forhold til å kunne dokumentere om det er mulig å bruke eller selge produktet før det er helt ferdig. Han sier det er spesielt utfordrende i en bransje hvor forskningsløpet foregår over lang tid, gjerne 10-15 år.

Forsiktighetsprinsippet

Vår respondent uttaler at de skjønnsmessige vurderingene i forhold til grensedragningen mellom forsknings- og utviklingsfasen er utfordrende ved regnskapsføringen av FoU-utgifter. Selskapet fokuserer på at de kostnadsfører fordi de ikke ønsker en senere nedskrivning av de balanseførte immaterielle eiendelene. På den andre siden er respondenten tydelig på at de ikke bruker forsiktighetsprinsippet i sin vurdering ved regnskapsføringen fordi det er tatt ut av IFRS-standard. Vår respondent vedkjenner at prosjektene tendenserer å være i forskningsfasen for lenge. Han uttaler at regnskapet føres konservativt, men ikke etter forsiktighetsprinsippet.

Informasjonsverdi

Selskapet har immaterielle eiendeler som ikke vises i regnskapet ifølge vår respondent. Selskapet er ikke bevisst på regnskapsbrukerne ved regnskapsføringen, og forventer at en eventuell investor vil ta initiativ til et møte for å diskutere verdien av selskapet i forkant av investeringen. Presentasjonen av kvartalsrapporter benyttes i større grad til informasjonsformidling, og respondenten mener dette er en bedre måte å formidle informasjon enn gjennom regnskapstallene. Vår respondent mener likevel at de oppfyller det konseptuelle rammeverket sin målsetting om at regnskapet skal gi beslutningsnyttig informasjon, men uttaler at “brukerne trenger nok mer i tillegg”. Han mener at det alltid vil være slik.

Regnskapsmanipulasjon

Respondenten har inntrykk av at selskapet opererer i en ærlig bransje, men uttaler at de “vil være forsiktig med å gjøre seg opp formeninger om andre”. Respondenten ser mulighet for regnskapsmanipulasjon på grunn av bransjens usikkerhet, men poengterer at det ikke forekommer i deres selskap.

De skjønnsmessige vurderingene gir, ifølge respondenten, mulighet til å manipulere regnskapet ved å justere resultat og balanse i forhold til hva selskapet ønsker. Økonomiavdelingen i selskapet har høy kompetanse på IFRS, og stoler på at revisor vil gripe inn hvis det forekommer feil i regnskapsføringen.

4.1.3 Selskap 3

I dette selskapet intervjuet vi lederen for avdelingen for finansiell rapportering. Selskapet er et av de større selskapene i vårt utvalg.

Regnskapsmessig behandling av FoU

Selskapet kostnadsfører hovedsakelig utgiftene tilknyttet forskning og utvikling, noe respondenten også tror resten av bransjen gjør. Han begrunner kostnadsføringen med at kriteriene for balanseføring av intern forskning og utvikling er vanskelig å dokumentere. En utfordring med regnskapsføring etter IFRS er at det ifølge respondenten stilles høye krav til regnskapets noter.

Respondenten forteller at selskapet har hatt en omarbeiding av regnskapene for 2012 og 2013. I forbindelse med denne omarbeidelsen har de satt strengere interne retningslinjer for hva som defineres som forskning og hva som defineres som utvikling. Selskapets forskere må krysse av på spørsmål om forskningsprosjektet på en sjekkliste som videre skal hjelpe økonomiavdelingen i de regnskapsmessige vurderingene. Den regnskapsmessige behandlingen diskuteres også med forskerne i et årlig møte som holdes i forbindelse med årsregnskapet. Det er vår respondent som står for den endelige avgjørelsen ved regnskapsføring av immaterielle eiendeler og han medgir at denne vurderingen blir “veldig skjønnsmessig til tross for de interne retningslinjene som er satt”.

I forhold til IFRS-standardene mener respondenten at disse er greie, og uttaler at “dersom en utgift oppfyller kravene for balanseføring, så skal de balanseføres”. Han sier imidlertid at “man skal være en være en ganske moden organisasjon og god på prosjektkjøring for å kunne vurdere balanseføring”.

Med tanke på de seks kravene til balanseføring i IAS 38.57 sier respondenten at de er generelt vanskelig å oppfylle. Dersom han skal velge ett punkt er det punkt d) om hvordan den immaterielle eiendelen med sannsynlighet vil generere fremtidig økonomisk fordel som er mest problematisk. Begrunnelsen for dette er at han mener det er vanskelig å sannsynliggjøre den fremtidige økonomiske verdien i en tidlig fase i prosjektet. På dette grunnlag har heller ikke selskapet en generell grense for å anta at en eiendel vil gi sannsynlig fremtidig økonomisk fordel. Respondenten uttaler at det i noen tilfeller kan være problematisk å skille mellom om en FoU-aktivitet er nyutvikling, salgsfremmende tiltak eller vedlikehold.

Forsiktighetsprinsippet

Respondenten forteller at selskapet kun kostnadsfører, og at en av grunnene til dette er at de slipper å bekymre seg for feilaktig regnskapsmessig vurdering av immaterielle verdier tilknyttet forskning og utvikling. Videre sier han at de benytter seg av forsiktighetsprinsippet i den regnskapsmessige behandlingen. Dette begrunner han med at “vurderingene og rapporteringen er ressurskrevende i en hverdag hvor man skal forske, selge, bokføre, og drive selskapet”. Han uttaler at selskapet på dette grunnlaget gjør en kost-nytte vurdering hvor de kommer frem til at kostnadene knyttet til å foreta en vurdering om balanseføring er større enn nytten regnskapsinformasjonen har for regnskapsbrukeren.

Informasjonsverdi

Respondenten omtaler det som skjer i selskapets forskningsavdeling som et felt ”man gjerne vil snakke om, men man ikke vil si noe om”. Respondenten forteller at de bevisst tenker på at de ikke vil sende ut for mye informasjon gjennom regnskapet. Med dette mener han at de ikke ønsker å si noe til konkurrenter og lignende om hvilken fase prosjektet er i. Han er klar over at de ikke kommuniserer ut verdiskapingen som skjer i selskapet gjennom regnskapet. Han mener selv at dette er ødeleggende og at han kunne tenkt seg at regnskapet tydeligere

fikk frem underliggende fremtidsplaner om banebrytende forskning. Han er likevel skeptisk til om regnskapet er den rette kanalen for slik informasjon.

Selskapet kommuniserer med kunder og andre aktuelle mottagere gjennom rapporter og pressemeldinger, og respondenten mener at de på denne måten ivaretar regnskapsbrukerens informasjonsbehov. Han mener at regnskapsreglene er forholdsvis avanserte og at regnskapet derfor ikke er egnet til å gi innblikk i hva som skjer i FoU-avdelingen fordi regnskapsbrukeren ikke forstår kriteriene som ligger bak regnskapsføringen.

I forhold til informasjonskravet i det konseptuelle rammeverket mener han likevel at de oppfyller dette gjennom at de kostnadsfører korrekt beløp i årsregnskapet. Han er imidlertid usikker på hvilken beslutningsnytte dette faktisk har for regnskapsbrukeren.

Regnskapsmanipulasjon

Respondenten mener at det kan være en del selskap som lar sin behandling av utgifter til forskning og utvikling påvirkes av låneklausuler, resultatmål, bonuser og lignende. Dette gjelder spesielt når selskapet kommer opp i en viss størrelse. Han begrunner sine antagelser med at forskning og utvikling er skjønsmessige poster, og at regnskapsføringen av disse er en av mange vurderingsfaktorer når man eksempelvis på slutten av året vurderer om man klarer å oppfylle låneklausuler.

4.1.4 Selskap 4

Respondenten vi intervjuet er økonomiansvarlig i selskapet. Selskapet er et av de mindre i vårt utvalg.

Regnskapsføring av FoU

Dette selskapet kostnadsfører alle FoU-utgiftene. Begrunnelsen for kostnadsføringen er at det er enkelt i tillegg til at respondenten mener de kan argumentere for det. Respondenten ser på IAS 38.57 som sentral i vurderingen og peker da spesielt mot at produktet skal ha en klar kunde eller brukergruppe før de kan balanseføre.

Jevnlig gjennomføres det nedskrivningstester for at selskapet skal ha god oversikt over at eiendelene blir korrekt postert i regnskapet. De siste årene har selskapet konkludert med at børsverdien gir en god indikasjon på verdien av selskapet. De regnskapsmessige vurderingene gjøres i samarbeid mellom daglig leder, som har god innsikt i forskningen, og økonomiansvarlig.

Selskapet har møtt størst utfordringer med å hente inn tilstrekkelig kapital til forskningen. Dette mener de er hovedutfordringen i forhold til balanseføringen av FoU-utgifter, og er et resultat av at den bioteknologiske bransjen er usikker.

Forsiktighetsprinsippet

Respondenten uttaler at den balanseførte verdien er omtrent 10% av børsverdien, og er åpen om at dette er for lavt. Bruk av forsiktighetsprinsippet vil han ikke kommentere fordi han mener det har ubetydelig virkning på regnskapet. Vår respondent forteller at han har gjort denne vurderingen så mange ganger at han “ikke tenker over vurderingene lenger”, og at de alltid kostnadsfører.

Informasjonsverdi

Respondenten mener at de ikke får frem informasjonen til regnskapsbrukeren gjennom regnskapet alene. Selskapet har tidligere hatt en “la-det-skure”-strategi i forhold til

noteopplysninger, og respondenten forteller at de har hatt samme noteopplysninger i flere årsrapporter uten oppdateringer. Selskapet har imidlertid vedtatt at fra og med 2015 skal regnskapsnotene revurderes for å gi mer informasjon til regnskapsbrukeren. Selskapet har nylig ansatt en i regnskapsavdelingen som har tidligere erfaring fra selskap med fokus på informativ presentasjon av regnskapet. Denne erfaringen er noe selskapet tenker å utnytte i årene som kommer.

Respondenten hevder at offentliggjøring av resultater fra ulike tester av FoU-prosjekter gir høyest informasjonsverdi for regnskapsbrukeren, og selskapet antar at regnskapsbrukeren følger med på slike offentliggjøring.

Regnskapsmanipulasjon

Respondenten er klar over mulighetene og motivasjonen for regnskapsmanipulasjon, men ser praktiske utfordringer for dette i bioteknologiske selskap. Han uttaler blant annet at usikkerheten i FoU-prosjektene gjør det vanskelig å få lån slik at overholdelse av låneklausuler som motivasjon er utelukket, og han ser derfor ikke på regnskapsmanipulasjon som et problem. I forhold til informasjonsverdien av regnskapet er respondenten tydelig på at det finnes verdier som ikke kommer frem.

Respondenten uttaler at små selskap har høyere motivasjon for å balanseføre immaterielle eiendeler enn store selskap, og innrømmer at de til dels regnskapsførte med tanke på høy likviditet i selskapets startfase. Respondenten nevner også at selskapet blant annet bruker bonus som belønning til sine ansatte.

4.1.5 Selskap 5

Respondenten vi intervjuet jobber som finansdirektør i selskapet. Selskapet er et av de mindre i vårt utvalg.

Regnskapsføring av FoU

Respondenten forteller at de er veldig prinsippfaste. Så lenge respondenten har vært i selskapet har de aldri balanseført FoU-utgiftene tilknyttet et prosjekt, men han poengterer at dette er noe som vurderes fortløpende. For at utgiftene til et FoU-prosjekt skal balanseføres må det tilvirkede produktet være ute på markedet først, ifølge respondenten. Selskapet forholder seg til regnskapsprinsippene i IFRS, og eventuelle oppdateringer av standarden får de av revisor en gang i året.

Vurderingene om hva som skal kostnadsføres og balanseføres diskuteres i regnskapsavdelingen. Selskapet har i dag et egentilvirket produkt de ønsker å teste nye anvendelsesområder av, og vil i den forbindelse vurdere balanseføring av FoU-utgiftene. Respondenten forteller at de tidligere har valgt å kostnadsføre alle FoU-utgiftene for å forenkle de skjønsmessige vurderingene. Respondenten legger imidlertid til at ”restriksjonene som finnes på området selvfølgelig følges”.

I forhold til balanseføringskravene i IAS 38.57 finner selskapet det utfordrende å innhente kapital til dyre og usikre forskningsprosjekter. I tillegg er selskapet avhengig av en ekstern distribueringspartner for salg, hvilket kan være vanskelig å finne. Denne distribueringspartneren er også viktig i forhold til at den gir en bekreftelse på at produktet vil gi en sannsynlig fremtidig økonomisk fordel og at produktet er tiltenkt bruk eller salg.

Forsiktighetsprinsippet

Forskning og utvikling føres konservativt i regnskapet for å “unngå at det ligger bomber i balansen, noe som kan overraske brukerne i negativ retning”, ifølge respondenten. Han uttalte også at “vi er restriktive i regnskapsføringen, og forutsetter at produktet skal være markedsført før vi balansefører”. Selskapet kostnadsfører alt, og vedkjenner at de bruker forsiktighetsprinsippet i vurderingene.

Informasjonsverdi

Selskapet har fokus på hvordan regnskapet tolkes av regnskapsbrukerne når det utarbeides. Ved presentasjon av kvartalsrapportene blir regnskapet presentert i detalj. I tillegg blir konsekvenser, fremtidsplaner og aktiviteter som foregår i selskapet lagt frem. Dette skal gi regnskapsbrukerne forståelse av hva som skjer i selskapet. Respondenten uttaler at han ikke tror investor er interessert i balansen ved en avgjørelse, og er derfor ikke bekymret for at FoU-utgiftene ikke er balanseført. Han sier at resultatregnskapet tydelig viser hvor mye selskapet bruker på forskning og utviklingen, og at de ikke ønsker å utgi mer informasjon enn det.

Regnskapsmanipulasjon

Kostnadsføring av FoU-utgiftene fører til store svingninger i resultatet, noe som ifølge respondenten kan gjøre det fristende å foreta små justeringer for å få et jevnere resultat. Han fremhever selskapet ikke gjør slike regnskapsmessige justeringer, men tror imidlertid det finnes selskap som gjør det. Dette gjelder spesielt i forbindelse med låneklausuler fra banken som må opprettholdes. Skjønnsmessige vurderinger i selskapets regnskapsføring tas med hensyn til påfølgende endringer i regnskapet, og konsekvensene av eventuelle endringer blir nøye gjennomgått før en endelig avgjørelse tas.

4.2 Diskusjon

I dette kapitlet vil vi sammenkoble teori, metode og våre data for å besvare problemstillingen:

Forsiktighetsprinsippets innvirkning på den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egen forskning og utvikling i norske børsnoterte bioteknologiske selskap.

Vi strukturerer diskusjonen ved å systematisk besvare de underliggende forskningsspørsmålene som er presentert i innledningskapitlet av denne studien.

4.2.1 Forsiktighetsprinsippet og regnskapsmessig behandling av forskning og utvikling

I denne delen av diskusjonen vil vi besvare forskningsspørsmål 1, “Brukes forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen av utgifter til egen forskning og utvikling i norske børsnoterte bioteknologiske selskap?” Vi går først grundig gjennom selskapenes regnskapsmessige behandling av utgifter til egen forskning og utvikling. For å forstå den regnskapsmessige behandlingen må vi se på hvilke vurderinger selskapene legger til grunn. Her ser vi i tillegg på hvilke utfordringer tilknyttet IFRS-standarder selskapene opplever fordi dette kan forklare de regnskapsmessige vurderingene selskapet tar. Til slutt diskuterer vi den regnskapsmessige behandlingen opp mot teori om forsiktighetsprinsippet for å besvare forskningsspørsmålet.

Selskapenes regnskapsmessige behandling og vurderinger

For selskapene i vårt utvalg er kostnadsføring av FoU-utgifter den vanligste praksisen. Det var enighet blant respondentene om at kostnadsføringen gjøres for enkelthets skyld fordi de seks kravene til balanseføring av egentilvirket FoU i IAS 38.57 er vanskelige å oppfylle. En av respondentene viser den innarbeidede holdningen når han eksplisitt uttaler at de “ikke tenker over vurderingene lenger” når det stilles spørsmål om hvorfor de kun kostnadsfører. Kravene i IAS 38.57 kan slik virke negativt på regnskapet fordi regnskapsprodusenten kan oppleve vurderingene som så kompliserte at de velger å ikke ta stilling til balanseføring, og

kostnadsfører dermed alt. Fardal (2007) peker på detaljreguleringene i IFRS-standarden som en av hovedforskjellene mellom IFRS og NGAAP. Detaljreguleringene kan føre til at IFRS oppfattes som komplisert å anvende. Respondentene bekrefter at detaljreguleringene i IFRS er mer til forvirring enn til hjelp og veiledning i regnskapsføringen.

Et av selskapene i vårt utvalg sier at en av årsakene til at de kostnadsfører er at de slipper å bekymre seg for en feilaktig vurdering av immaterielle verdier tilknyttet forskning og utvikling. Kostnadsføringen kan derfor føles som en trygg måte å føre regnskapet på, fordi selskapet da unngår å bli anklaget for en oppblåst balanse. I et av selskapene begrunnes kostnadsføringen med at de hovedsakelig anser utgiftene som en del av normale driftskostnader. Det at selskapenes hovedsakelig driver med FoU-aktiviteter, kan gjøre det vanskelig å skille FoU-utgifter fra andre normale driftskostnader.

FoU-prosjektenes teknologiske kompleksitet i kombinasjon med de omfattende kravene i IAS 38.57 kan føre til utfordringer i forhold til balanseføring av FoU-utgiftene. Mange av selskapene i vår studie gjennomfører derfor den regnskapsmessige vurderingen som et samarbeid mellom regnskapsavdelingen og forskningsavdelingen. Inkludering av forskningsavdelingen i vurderingene viser at selskapene er klar over kompleksiteten i det regnskapsmessige skillet mellom forskning og utvikling. Selskapene forsøker å forenkle dette problemet ved å for eksempel benytte seg av avkrysningsskjema. Dette er skjema hvor forskere bekrefter eller avkrefter ulike påstander om prosjektet for å legge grunnlag for den regnskapsmessige vurderingen om prosjektet er i forsknings- eller utviklingsfasen. Andre selskap foretar den regnskapsmessige vurderingen uten tett samarbeid og avkrysningsskjema. Dette er ofte små selskap hvor regnskapsavdelingen daglig har kontakt med forskningsavdelingen og på den måten får tilstrekkelig informasjon til å foreta vurderingene.

Til tross for forenkling av vurderingsproblemene i regnskapsføringen, har ingen av selskapene et klart skille mellom når produktet er i forskningsfasen og når det er i utviklingsfasen. Dette begrunner respondentene med at skillet er en skjønnsmessig vurdering som gjøres for hvert enkelt produkt eller prosjekt. IAS 38.57 d) krever at produktet skal gi en sannsynlig fremtidig økonomisk fordel gjennom at selskapet blant annet må kunne vise til et eksisterende marked for produktet for at balanseføring skal være tillatt. Gjennomgående for selskapene i vårt utvalg er viktigheten av et eksisterende marked for det ferdigutviklede

produktet før de vurderer balanseføring. Et av selskapene eksemplifiserer dette med at de vil ha opprettet et samarbeid med en ekstern part for å sikre at produktet kan markedsføres før de balansefører utgiftene som er direkte henførbare til FoU-prosjektet. Noen av selskapene i vårt utvalg uttalte imidlertid at produktet skulle være i salg før de kunne balanseføre. I praksis betyr dette at prosjektet aldri kommer i utviklingsfasen, der man kan balanseføre utgiftene, fordi produktet er ferdig utviklet når det kan selges i markedet. Selskapet anser da produktet som forskning frem til det er ferdigstilt, og de balansefører dermed ingen utviklingskostnader forbundet med produktet. Dette kan anses som en uforholdsmessig streng tolkning av standarden.

Utfordringer ved behandling av immaterielle eiendeler

Utfordringene ved bruk av IFRS-standarden understrekes av en respondent som tidlig i intervjuet nevner at han har blandede følelser for IAS 38. Utfordringene som selskapene nevner kan knyttes til de tre karakteristiske egenskapene til utviklede immaterielle eiendeler som påpekes av Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) i teorien.

Høegh-Krohn og Knivsflå (2000) sin første karakteristikk er at immaterielle eiendeler er selskapsspesifikke, hvilket kan gjøre det vanskelig å utnytte eiendelen for andre. Den kunnskapsintensive bransjen vi har studert forsker og utvikler produktene internt. Utgiftene til disse produktene skal balanseføres i henhold til IAS 38.57 når de kommer i utviklingsfasen. Respondentene viste til at FoU-prosjekter vanligvis foregikk over 10-15 år, og at selskapene investerte verdier i form av ressurser og kunnskap i prosessen som ledet frem til at FoU-prosjektet ble en immaterielle eiendel. Selskapets interne kompetanse, teknologi og eksisterende forskning på produktet kan gjøre eiendelen mer selskapsspesifikk.

Den andre karakteristikken av immaterielle eiendeler som ifølge Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) kan føre til regnskapsmessige utfordringer, er om selskapet driver vedlikehold eller nyutvikling av et produkt. I forbindelse med denne karakteristikken sier en respondent at skillet ikke er et problem fordi selskapet har få FoU-prosjekter, slik at grensen mellom vedlikehold og nyutvikling er lett å definere. Andre selskap driver FoU-aktivitet på allerede eksisterende produkter, og regnskapsføringen kan gi større utfordringer fordi det da er usikkerhet om FoU-aktiviteten er vedlikehold eller nyutvikling. En av respondentene påpeker dette med et eksempel fra sitt selskap. Selskapet opplevde utfordringer tilknyttet de

regnskapsmessige vurderingene når det forelå en forespørsel fra salgsavdelingen om forskning på et eksisterende produkt. Respondenten anså det som vanskelig å vurdere om FoU-aktiviteten var å betegne som nyutvikling, salgsfremmende tiltak eller vedlikehold av det eksisterende produktet. Vedlikehold oppfyller ikke kravene til balanseføring i IAS 38.57 d) om fremtidig økonomisk fordel, og standarden poengterer i IAS 38.69 c) at salgsfremmende tiltak ikke skal balanseføres. Kostnadsføring omtales derfor av selskapet som det sikreste alternativet hvis det er usikkerhet om FoU-utgiften er henførbart til vedlikehold, nyutvikling eller salgsfremmende tiltak.

Selskapene trakk frem Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) sitt tredje punkt, om at det er stor usikkerhet om utgiftene tilknyttet den immaterielle eiendelen vil føre til fremtidige økonomiske fordeler, som en hovedutfordring. Vurderingen av om den immaterielle eiendelen fører til fremtidig økonomisk fordel ble ansett som utfordrende fordi prosjektenes livsløp i bioteknologiske selskap kan vare i 10-15 år. Den lange prosjektperioden fører til at det kreves mange år med utstrakt kostnadsføring før prosjektet går over i utviklingsfasen, der FoU-utgiftene kan balanseføres. Mange av de bioteknologiske forskningsprosjektene må gjennom mange faser med tester og godkjenning før de er klare for salg. Fremtidige økonomiske fordeler kan være vanskelig å fastsette tidlig i prosjektets livsløp.

I forhold til IFRS-standardene nevner noen av selskapene utfordringer i IAS 38.57 e) om at tilgjengeligheten av tilstrekkelig tekniske, finansielle og andre ressurser til å fullføre utviklingen og til å ta i bruk eller selge den immaterielle eiendelen skal være tilstede. Selskapene legger særlig vekt på at de finansielle ressursene er vanskelig å ha tilgjengelig. De peker på usikkerheten i en bransje der det kreves omfattende investeringer for å igangsette og gjennomføre forskningsprosjekter. En respondent uttaler at selskapet anses som lite kredittverdig fordi de har lave verdier i balansen. Dette skaper problemer med å få innvilget banklån, og respondenten forteller at de er avhengig av eksterne investorer. Å finne eksterne investorer ble omtalt som utfordrende, og selskapene kan derfor ha problemer med å oppfylle kravet om å ha tilstrekkelig kapital tilgjengelig for å gjennomføre prosjektene tidlig i prosessen.

For selskapene i vårt utvalg er det bransjemessige forhold, i form av for eksempel lange prosjektperioder og usikre utfall av FoU-aktivitetene, som gjør de regnskapsmessige vurderingene tilknyttet IAS 38 utfordrende. Selskapene bekrefter at standardene i tilknytning

til immaterielle eiendeler krever skjønnsmessige vurderinger. Bruk av skjønn åpner for at selskapene i større grad kan styre hva som kostnadsføres og balanseføres. Dette har ført til forenklete vurderinger og en utstrakt kostnadsføring av FoU-utgifter i selskapene fordi de blant annet kan argumentere for at de ikke oppfyller kravene som stilles til balanseføring i IAS 38.57. Selskapene anser FoU-utgiftene som forskning og mener derfor at de har korrekt anvendelse av IFRS-standarden ved å kostnadsføre. Det ser ut til at bruken av IFRS i forbindelse med behandlingen av immaterielle eiendeler skaper utfordringer, slik at det i praksis forekommer en tilbakeholdenhet i balanseføringen.

Forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen

I foregående avsnitt diskuterte vi selskapenes regnskapsføring av utgifter til forskning og utvikling, samt vurderingene som lå bak valgene. Vi går langt i antyde at regnskapsføringen er forsiktig, men ønsker ikke å konkludere med dette før vi kan si det med større overbevisning.

Respondenten i et av selskapene forteller at de er forsiktige i regnskapsføringen av FoU-utgiftene, og at en av grunnene til dette er at de ikke ønsker å vurdere de immaterielle eiendelene til for høy verdi. Han medgir at de internt er optimistiske til verdiskapingen i FoU-avdelingen, men at de har erfart at de ikke bør være like optimistiske i regnskapet. Erfaringen bygger på at det er vanskelig å få til salg av nye produkter, og denne usikkerheten gjør at selskapet venter i det lengste med å balanseføre. Holdningen er den samme i andre selskap der det også kostnadsføres i det lengste. En respondent i vår studie fremhever at grunnen til deres bruk av utstrakt kostnadsføring er at de ønsker å “unngå at det ligger bomber i balansen, noe som kan overraske brukerne i negativ retning”.

Et av selskapene er tilbakeholdent når vi nevner ordet forsiktighetsprinsippet. Til tross for dette er respondenten tydelig på at de er forsiktige med balanseføring av FoU-utgifter. Respondenten forklarer at grunnen til dette er at de ikke ønsker en senere nedskrivning av de immaterielle eiendelene ved en indikasjon på verdifall. Respondenten presiserer at en eventuell nedskrivning av eiendeler vil føre til et plutselig fall i selskapets verdi, hvilket han mener kan oppfattes som misvisende for regnskapsbrukeren. Ved å vente i det lengste med å balanseføre sier respondenten at de skjerner seg for konsekvensene av en nedskrivning. Negative konsekvenser som følge av en nedskrivning kan for eksempel være i form av

søksmål fra investorer og aksjonærer. Å unngå søksmål ved en undervurdering er også en forklaringene som Watts (2003) omtaler for bruk av forsiktighetsprinsippet. Respondenten er på den andre siden klar over at IFRS fokuserer på en nøytral fremstilling av regnskapet, og sier at selskapet derfor ikke benytter seg av prinsippet. Informasjon om selskapets behandling av FoU-utgiftene er imidlertid tilnærmet lik definisjonen av forsiktighetsprinsippet.

Gjennom intervjuene fikk vi også innblikk i hva respondentene tenker om hvordan andre selskap i bransjen forholder seg til vurderingene tilknyttet regnskapsføringen av FoU-utgifter. Respondentene trodde generelt at selskapene i bransjen hadde en forsiktig holdning til balanseføring. Dette kan bidra til å forklare selskapenes regnskapsmessige behandling der forsiktighet i regnskapsføringen kan tolkes som en bransjenorm. Påstanden om at forsiktighetsprinsippet står sterk styrkes også av at 60% av selskapene vi intervjuet direkte sa at de bevisst bruker forsiktighetsprinsippet i sine regnskapsmessige vurderinger.

Av informasjonen vi har fått fra selskapene i vårt utvalg syntes det å være en generell enighet om at IAS 38 åpner for skjønnsmessige vurderinger som gjør den regnskapsmessige behandlingen av FoU-utgifter utfordrende. Selskapenes behandling av FoU-utgiftene innebærer utsettelse av balanseføring og høy grad av umiddelbar kostnadsføring. Denne regnskapsmessige behandlingen samsvarer med den asymmetriske behandlingen av umiddelbart tap og utsatt gevinst som Basu (1997) tolker som forsiktighetsprinsippet. Vi ser dermed at forsiktighetsprinsippet har en innvirkning på selskapenes regnskapsmessige behandling i denne studien, til tross for at IFRS har fjernet prinsippet fra sitt rammeverk.

4.2.2 Forsiktighetsprinsippets innvirkning på informasjonsverdien

I denne delen av diskusjonen vil vi besvare forskningsspørsmål 2, “Hvordan påvirker forsiktighetsprinsippet informasjonsverdien av regnskapet?” Dette gjør vi ved å ta utgangspunkt i de primære og forsterkende kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket som skal bidra til at regnskapet gir beslutningsnyttig informasjon. Vi diskuterer kvalitetskravene i forhold til respondentenes betraktninger som vi fikk innsikt i gjennom intervjuene. Videre diskuterer vi andre utsagn fra respondentene som kan bidra til å besvare forskningsspørsmålet.

Målsettingen i IASB sitt konseptuelle rammeverk er at regnskapet, ved hjelp av de primære kvalitetskravene, skal gi et relevant og rettviseende bilde av selskapets økonomiske posisjon slik at regnskapsbrukeren kan ta gode beslutninger basert på denne informasjonen. I vårt utvalg uttalte flere av respondentene at de ikke trodde regnskapet var den rette måten å formidle verdien av selskapets FoU-prosjekter. Flere selskap mente at det var nødvendig for regnskapsbrukeren med utvidede kilder for å få nødvendig informasjon som grunnlag for en beslutning. Alternative informasjonskilder som ble nevnt var media, presentasjoner eller andre tilleggsopplysninger om selskapet. De alternative informasjonskildene inngår ikke som en del av regnskapet, og det er derfor uklart om regnskapet i seg selv gir et relevant og rettviseende bilde.

Noen av respondentene i vår studie mente at regnskap basert på IFRS-standardene er for avanserte å forstå for regnskapsbrukeren, og at regnskapet derfor ikke er egnet til å gi innsikt i hva som skjer i FoU-avdelingen. Det å bruke ressurser på vurderinger i forhold til balanseføring ble dermed ansett som unødvendig. QC31 i det konseptuelle rammeverket fremhever at all informasjon skal tas med i regnskapet selv om den er vanskelig å forstå. QC32 påpeker i tillegg at det kan forventes at regnskapsbrukeren har noe regnskapskompetanse. Selskapene i vårt utvalg kostnadsfører FoU-utgiftene og mener at de på denne måten gir relevant regnskapsinformasjon, og at de primære kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket oppfylles. Fra regnskapsbrukerens perspektiv er det imidlertid en fare for at regnskapet ikke gir et relevant vurderingsgrunnlag fordi kostnadsføring av FoU-utgiftene kan føre til en pessimistisk fremstilling av FoU-prosjektene. En pessimistisk fremstilling av regnskapet er en av de største svakhetene ved bruken av forsiktighetsprinsippet, ifølge Hendriksen (1977). Selskapenes forventning om at regnskapsbrukeren ikke har tilstrekkelig regnskapskompetanse kan dermed føre til at selskapene kostnadsfører FoU-utgiftene fordi de ikke anser balanseføring som mer informativt for regnskapsbrukeren.

Respondentene vi intervjuet hadde en gjennomgående formening om at verdien som vises i regnskapet var vesentlig lavere enn selskapenes subjektive verdivurdering. I et tilfelle var børsverdien mer enn ti ganger høyere enn verdien av eiendelene i regnskapet. En av årsakene til den store forskjellen kan være bruken av forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen. Usikkerheten for at FoU-prosjektet ikke vil gi en sannsynlig fremtidig økonomisk fordel

vises som et tap i form av kostnadsføring. Den immaterielle verdien balanseføres derfor heller sent enn tidlig. Regnskapsbrukeren kan på grunn av dette få et ikke-rettvisende bilde av selskapets finansielle posisjon fordi resultatet presenteres for lavt, og eiendelene i balansen forblir lave over lang tid. De immaterielle verdiene i selskapet blir da undervurdert, noe som kan svekke informasjonsverdien for brukeren.

Stenheim (2010) og Hendriksen (1977) mener at bruken av forsiktighetsprinsippet er i strid med IASB sitt mål om et nøytralt regnskap. Vi har i avsnittene over diskutert selskapenes bruk av forsiktighetsprinsippet i regnskapsføring av FoU-utgifter i forhold til de primære kvalitetskravene for å undersøke om selskapene gir beslutningsnyttig informasjon gjennom regnskapet. IASB fremhever fire utvidede kvalitative egenskaper som skal styrke de primære kvalitetskravene, relevans og et rettvisende bilde, for at regnskapet skal gi beslutningsnyttig informasjon. Disse egenskapene er sammenlignbarhet, verifiserbarhet, forståelighet og tidsriktighet.

Det at selskapene i vårt utvalg anvender samme standardsett kan hjelpe investorer og andre regnskapsbrukere til å lettere kunne sammenligne regnskapstall og størrelser på tvers av selskapene. Bruk av forsiktighetsprinsippet kan derimot redusere sammenlignbarheten fordi prinsippet avviker fra IFRS. Redusert sammenlignbarhet er en av bekymringene som nevnes i “Basis for conclusions” for IAS 38. Regnskapsbrukeren har ikke innsikt i vurderingene bak regnskapsføringen, og de kan derfor ikke vite i hvilken utstrekning selskapene benytter seg av og tolker forsiktighetsprinsippet. Selskapenes regnskap blir derfor vanskelige å sammenligne. I vårt utvalg opplevde vi en konsistent bruk av forsiktighetsprinsippet, noe som kan tale for at sammenlignbarheten likevel opprettholdes.

Verifiserbarheten av regnskapet innebærer at regnskapet skal være etterprøvbart. De fleste respondentene vi intervjuet mente at selskapets immaterielle verdier var vesentlig høyere enn det balansen ga uttrykk for. Selskapet var villig til å dele informasjon om interne FoU-aktiviteter med regnskapsbrukeren på forespørsel. For regnskapsbrukeren kan det imidlertid være utfordrende å verifisere regnskapstallene i tilknytning til FoU-utgiftene fordi de regnskapsmessige vurderingene, som ofte er påvirket av forsiktighetsprinsippet, ikke nødvendigvis kommer frem i informasjonen som blir offentliggjort.

Forståeligheten kan ivaretas ved å klassifisere, karakterisere og presentere regnskapsinformasjon på en klar og konsistent måte i regnskapet. Selskapene i vårt utvalg bruker IFRS-standarden ved utarbeidelsen av regnskapet, hvilket også innebærer at selskapene skal oppfylle kravene til regnskapsstruktur og noteinformasjon. Regnskapsbrukeren kan ved hjelp av standarden få innsikt i de formelle retningslinjene selskapene bruker i regnskapsføringen. Et selskap i vår studie uttalte at regnskapsbrukeren uansett ikke ville forstå vurderingene som lå bak regnskapsføringen, og at opplysninger om vurderingene derfor ikke var hensiktsmessige å ta med i regnskapet. I vårt utvalg så vi at noteopplysningene som omhandlet forskning og utvikling i flere av selskapene var utformet generelt med gjengivelser fra IFRS-standarden. Generelle noteopplysninger kan føre til at noteopplysningene ikke tilfører forståelig og aktuell informasjon til regnskapsbrukeren.

Det fjerde utvidede kvalitetskravet i regnskapet, tidsriktighet, er viktig for å gi aktuell informasjon til regnskapsbrukeren. Den norske verdipapirforskriften (2007) paragraf 5-5.1. krever at utsteder av aksjer skal avlegge et oppdatert regnskap hvert kvartal. Detaljene rundt delårsrapportering fremgår av IAS 34. I vår studie opplevde vi at flere respondenter syntes rapportering av regnskapet hvert kvartal var for ofte. De argumenterte med en kost-nytte vurdering, altså at rapporteringen krevde unødvendig mye ressurser i forhold til hvilken merverdi den nye informasjonen ga til regnskapsbrukeren. Selskapene i vårt utvalg forsker på produkter med langt livsløp og uttalte at de derfor ikke så det kontinuerlige behovet for kvartalsmessig rapportering. Noen respondenter påpekte at de offentliggjorde informasjon underveis dersom det forekom noe banebrytende i selskapet. Selskapene forsøkte på denne måten å utgi tidsriktig informasjon og slik tilfredsstille det utvidede kvalitetskravet om tidsriktighet. En respondent fortalte at selskapet ikke hadde revurdert noteopplysningene på flere år. Vi bekreftet dette ved å gjennomgå selskapenes regnskapsrapporter for de tre siste årene og fant at flere av selskapene hadde svært få eller ingen endringer i noteinformasjon over denne perioden. Dette kan redusere tidsriktigheten av noteinformasjonen og svekke regnskapets informasjonsverdi.

Selskapene kan ønske å utgi ulik informasjonsmengde til forskjellige regnskapsbrukere. Flere av våre respondenter sa at de hadde informasjon om forskningen som de ikke ønsket å dele med omgivelsene, selv om de så at noen av regnskapsbrukerne kunne ha nytte av det. Et selskap i vår studie formidlet at å balanseføre FoU-utgiftene var en indikasjon på at de var kommet langt i prosjektets livsløp. Dette var noe selskapet ikke ønsket å signalisere overfor

konkurrentene, og de holdt seg av denne grunn i stor grad til kostnadsføring. Kostnadsføring av FoU-utgiftene fører til at selskapet ikke formidler sine immaterielle verdier gjennom regnskapstallene. Dette stiller høyere krav til investorene fordi de må innhente tilstrekkelig informasjon fra andre kilder for å ha nødvendig kunnskap om selskapet for å ta en beslutning om å investere kapital.

Ifølge Watts (2003) er en forsiktig fremstilling av regnskapet en god måte å gi pålitelig informasjon til regnskapsbrukerne uten at ledelsen overvurderer verdien av selskapet. Selskapene vi intervjuet var positive til å bruke forsiktighetsprinsippet i regnskapet, og mente dette var en fordel for regnskapsbrukeren fordi selskapene da ikke viser en overvurderte balanse. Flere respondenter var imidlertid tydelig på at de ikke tok hensyn til regnskapsbrukerne ved utarbeidelsen av regnskapet. For å innhente tilstrekkelig informasjon mente noen selskap at eventuelle investorer måtte ta initiativ til et møte i forkant av en investeringsbeslutning. Det kan tyde på at selskapet er klar over at de gjennom regnskapet ikke gir det nødvendige informasjonsgrunnlaget som investor trenger for å gjøre en investering.

Gjennom intervjuer med personer som hadde økonomiansvar i et utvalg norske bioteknologiske selskap ser vi en utstrakt bruk av forsiktighetsprinsippet. Kostnadsføringen, som er i tråd med forsiktighetsprinsippet, kan føre til at de immaterielle eiendelene i form av forskning og utvikling blir undervurdert, og at det vises et pessimistisk bilde av verdiskapingen i selskapet. Denne diskusjonen viser i tillegg at utdaterte noteopplysninger og risikoen for ulik bruk av regnskapsprinsipper kan svekke informasjonsverdien for regnskapsbrukeren.

4.2.3 Manipulerte regnskap ved bruk av forsiktighetsprinsippet

Det beste informasjonsgrunnlaget om interne FoU-prosjekter er det selskapet selv som innehar. Regnskapsbrukeren må derfor stole på at selskapet presenterer informasjon om prosjektene i regnskapet på en rettvise måte. Asymmetrien i informasjon mellom selskapene og brukeren kan være kilde til regnskapsmanipulasjon. Vi vil i det følgende kapittel fokusere på forskningsspørsmål 3, “Kan bruken av forsiktighetsprinsippet føre til manipulerte regnskap?”

Blant selskapene i utvalget vårt opplevde vi at det var stor grad av tillit. De fleste av våre respondenter trodde ikke at andre selskap i bransjen manipulerte regnskapene. Selv om selskapene hadde tillit til hverandre uttalte de at de så mulighetene for regnskapsmanipulasjon i bransjen. På grunn av de skjønnsmessige vurderingene i IFRS-standardens var respondentene åpne om at det kunne være fristende for selskap som ville tjene på å øke nettoinntekten å balanseføre immaterielle verdier til tross for at de i realiteten ikke oppfylte balanseføringskravene i IAS 38.57. Noen respondenter uttalte at de trodde store selskap i større grad manipulerte regnskapsinformasjon enn små selskap. Respondenten sa at store selskap ofte har flere avdelinger og derfor større mulighet til å manipulere regnskapet. På den andre siden mente en respondent at regnskapsmanipulasjon var mer aktuelt i små selskap fordi små selskap hadde mer fokus på å presentere positive regnskapstall.

Selv om det eksisterer tillit mellom selskapene erfarte vi gjennom intervjuene at respondentene anså det som mulig at noen aktører justerte regnskapet for å tilpasse seg for eksempel låneklausuler eller skattehensyn. En respondent uttalte at “ingen selskap gjorde vesentlige endringer i regnskapet uten at de tok hensyn” og pekte mot hvordan selskap for eksempel tok hensyn til likviditetsgraden ved regnskapsmessige endringer. Han viste også til selskapets erfaringer med virksomhet i utlandet hvor skatt og regnskap ikke er like adskilt som i Norge. Respondenten mente at andre selskap kan være tilbøyelige til å justere poster i regnskapet hvis det skulle være økonomisk hensiktsmessig. Dette ble understreket ved at han uttalte at han i tidligere ansettelsesforhold hadde vært med på å foreta slike hensiktsmessige regnskapsvurderinger.

I vår studie opplevde vi stor forskjell mellom hvor mye selskapene involverte seg i forhold til oppdateringer i IFRS-standardens. Det var for eksempel kun en respondent som var bevisst på at forsiktighetsprinsippet ikke lenger var en del av kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket. Noen selskap stolte i stor grad på at revisor årlig skulle informere selskapene om endringer i standarden og stoppe dem dersom selskapet førte regnskapet feil. Andre selskap brukte ressurser gjennom hele året på å delta på kurs og møter for å få med seg aktuelle endringer. Dersom selskapene holder seg oppdatert på regnskapsreglene kan regnskapskvaliteten forbedres ved at regnskapene presenteres konsistent i tråd med IFRS-standardens.

Selskapene i vår studie oppgir at de har immaterielle verdier som ikke fremkommer for regnskapsbrukeren. Informasjon om disse verdiene presenteres ikke i regnskapet, men i andre former fordi selskapene antar at regnskapsbrukeren benytter ulike kilder som grunnlag for en beslutning, noe som kan begrunnes med OB6 i det konseptuelle rammeverket. At det forventes bruk av ulike informasjonskilder kan være en ulempe for regnskapsbrukeren dersom han ikke finner den relevante informasjonen som er nødvendig for en investeringsbeslutning. Bevisst tilbakeholdelse av informasjon er ikke i samsvar med IFRS, men de skjønnsmessige vurderingene gir selskapene mulighet til å foreta rettmessige tilpasninger i regnskapet.

Det var ifølge respondenter i vår studie store praktiske utfordringer i forhold til utførelsen av regnskapsmanipulasjon i norske bioteknologiske selskap. Selskapene ble presentert for årsakene som ifølge Markarian, Pozza og Prencipe (2008) var de tre vanligste kildene til regnskapsmanipulasjon: låneklausuler, resultatutjevning og bonussystemer. Vår studie avdekket ulike tanker selskapene hadde om låneklausuler som motivasjon for regnskapsmanipulasjon. Et selskap uttalte at usikkerheten i bransjen gjorde det vanskelig å få innvilget ordinære banklån, hvilket førte til at opprettholdelsen av låneklausuler som motivasjon for regnskapsmanipulasjon var en uaktuell problemstilling. Noen respondenter mente på den andre siden at store selskap i større grad ville være kredittverdige. Disse selskapene har mulighet til å få lån, og må dermed oppfylle kravene som bankene setter til kunden gjennom låneklausuler. Respondentene sa de hadde satt seg inn i situasjonen, men var klar på at eventuelle låneklausuler ikke ble hensyntatt ved regnskapsmessige vurderinger i deres selskap.

Resultatutjevning er den andre faktoren Markarian et al. (2008) fremhever. Prosjektenes lange livsløp i bioteknologiske selskap resulterer ofte i at selskapene får et lavt eller negativt resultat i mange etterfølgende år, mens prosjektet er i forskningsfasen. Når produktet går over i utviklingsfasen vil selskapet oppnå en økning i resultatet fordi FoU-utgiftene balanseføres. Vår studie avdekket ingen tegn på at selskapene brukte resultatutjevning som grunnlag for regnskapsmanipulasjon. Noen nevnte for eksempel at investorene kjenner bransjen slik at de har stor forståelse for at resultatet ikke er jevnt fra år til år. Manipulasjon på grunn av ujevnt resultat ble derfor omtalt som unødvendig.

Bonussystemer ble ikke sett på som motivasjon for regnskapsmanipulasjon av selskapene i vårt utvalg. En respondent trakk frem at deres selskap belønnet sine ansatte med bonus. Bonusen var i deres tilfelle basert på andre mål enn resultat eller eiendeler, og respondenten mente derfor at bonussystemet ikke kunne være motivasjon for regnskapsmanipulasjon i deres tilfelle.

En respondent i vår studie uttrykte at det var uakseptabelt å legge inn en margin for forsiktig vurdering i regnskapet. Alle selskapene i vårt utvalg var imidlertid forsiktige i regnskapsføringen og uttrykte at de regnskapsmessige vurderingene var et utfordrende felt. Internt var mange av selskapene optimistiske i forhold til resultatene av deres FoU-prosjekter. Intern optimisme gjorde at selskapene burde balanseført mer enn de gjorde, men at utfordringer i forbindelse med å oppfylle kravene i IAS 38.57 førte til en mer forsiktig regnskapsføring, ifølge respondentene.

Selskapene i vårt utvalg benyttet seg i stor grad av forsiktighetsprinsippet, og anser sine verdier som høyere enn det regnskapet tilsier. Ved beregning av selskapenes rapporterte eiendeler i forhold til børsverdien, utgjorde de totale eiendelene mellom 7 % og 71 % av den børsnoterte verdien for selskapene i vårt utvalg. Andelen totale eiendeler av den børsnoterte verdien kan bekrefte selskapenes utsagn om at balanseverdien ikke gjenspeiler den virkelige verdien av selskapet.

Respondentene i vårt utvalg uttalte at de skjønnsmessige vurderingene i IFRS kunne åpne for manipulerede regnskapet. Denne studien viser at bruken av forsiktighetsprinsippet i vårt utvalg av norske bioteknologiske selskap fører til en pessimistisk fremstilling av selskapets økonomiske stilling. Bruken av forsiktighetsprinsippet er et bevisst valg. I teorien har vi poengtert at intensjonen eller hensikten bak de økonomiske beslutningene er sentral for om en vurdering kan anses som regnskapsmanipulasjon. Vi får imidlertid ingen indikasjon på at selskapene bruker de skjønnsmessige vurderingene til å bevisst mislede regnskapsbrukeren til å ta ugunstige beslutninger. Det er derfor tvil om forsiktighetsprinsippets innvirkning på de regnskapsmessige vurderingene kan anses som regnskapsmanipulasjon.

5. Avslutning

5.1 Konklusjon

Denne studien tar utgangspunkt i en kvalitativ tilnærming for å besvare problemstillingen:

Forsiktighetsprinsippets innvirkning på den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egen forskning og utvikling i norske børsnoterte bioteknologiske selskap.

Alle selskapene i denne studien kostnadsfører i stor grad utgiftene til FoU. Gjennom intervjuer med ansatte i sentrale økonomistillinger i fem selskap kom det frem at de seks kravene i IAS 38.57 anses som vanskelige å oppfylle. De fleste respondentene trakk i denne sammenheng frem kravet om at man skal kunne vise til at den immaterielle eiendelen med sannsynlighet vil generere fremtidig økonomisk fordel. Dette førte til at FoU-prosjekter i noen tilfeller aldri oppnådde utviklingsfasen før de var klare for salg, og at FoU-utgiftene aldri ble balanseført. Ved anvendelse av teori om forsiktighetsprinsippet og uttalelser fra våre respondenter ser vi at forsiktighetsprinsippet fortsatt står sterkt i regnskapsføringen til tross for at IASB har fjernet det som en del av kvalitetskravene.

Bruken av forsiktighetsprinsippet fører til at selskapene i vårt utvalg kostnadsfører i større grad enn balansefører FoU-utgifter. Respondentene innrømmer at regnskapet har en pessimistisk fremstilling av FoU-aktivitetenes verdiskaping gjennom regnskapsføringen. Vi ser i vår studie at selskapenes balanseverdi ligger mellom 7% og 71% av selskapenes børsverdi. Mange av respondentene sier at bruken av andre informasjonskilder er nødvendig for at regnskapsbrukeren skal få informasjon om selskapets forskning og utvikling. Respondentene mener at kravene for balanseføring er vanskelige å oppfylle, og at det derfor er vanskelig å presentere et relevant og rettviseende bilde gjennom regnskapet. Bruken av forsiktighetsprinsippet i regnskapsføringen kan føre til asymmetri i informasjon mellom selskap og regnskapsbrukerne.

Selskapene i vårt utvalg mener at de skjønnsmessige vurderingene som IFRS åpner for øker muligheten for regnskapsmanipulasjon, men de tror ikke manipulerede regnskap er et problem i norske bioteknologiske selskap. Utstrakt bruk av forsiktighetsprinsippet blant selskapene i

vårt utvalg fører til skjult informasjon i regnskapene. Dette er noe selskapene selv er klar over, men de uttrykker at de ikke ønsker å mislede regnskapsbrukeren til å ta ugunstige beslutninger. Det kan derfor diskuteres hvorvidt utstrakt bruk av forsiktighetsprinsippet kan omtales som regnskapsmanipulasjon.

Ifølge IASB er ikke forsiktighetsprinsippet lenger en del av kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket som IFRS bygger på. Til tross for dette ser vi gjennom eksplisitte uttalelser fra respondentene og deres regnskapsmessige vurderinger at forsiktighetsprinsippet fortsatt har innvirkning på regnskapsføringen av forskning og utvikling for selskapene i vårt utvalg.

5.2 Forslag til videre forskning

Vi har i denne case-studien gjennomført en kvalitativ studie der vi har undersøkt et utvalg bioteknologiske selskap. Funnene i denne studien er ikke generaliserbare og det kan derfor være interessant å gjennomføre en kvantitativ studie der man undersøker om og hvordan bruken av forsiktighetsprinsippet påvirker nøkkeltallene til andre norske børsnoterte selskap.

Vi har kun sett på børsnoterte selskap som fører regnskap etter IFRS. Det kan derfor vært interessant å se på selskap som fører regnskap etter IFRS og selskap som fører regnskap etter NGAAP for å sammenligne den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til forskning og utvikling.

Et forslag til videre forskning kan være en studie av om bruken av forsiktighetsprinsippet kan anses som regnskapsmanipulasjon. Dette kan være et interessant tema for videre forskning fordi vi i denne studien kun har påvist at det er skjulte verdier som ikke kommer frem i regnskapene, uten at vi kan bevise at det skyldes bevisst regnskapsmanipulasjon.

Litteraturliste

- Andersen, S. S. (2013). *Casestudier - Forskningsstrategi, generalisering og forklaring* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24, (1) s. 3-37.
- Basu, S. (2009). Conservatism Research: Historical Development and Future Prospect. *China Journal of Accounting Research*, 2, (1) , s.1-20.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2014, 23. juni). Generelle forskningsetiske retningslinjer. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/>
- Myrbakken, E. & Haakanes, S. (2013). *IFRS på norsk: Forskrift om internasjonale regnskapsstandarder* (5. utg.). Oslo: Den norske Revisorforeningen.
- Fardal, A. (2007). IFRS og norske regnskapsregler. *Magma*, 3. Hentet fra <http://www.magma.no/ifrs-og-norske-regnskapsregler>
- Finansdepartementet. (2008). *Om foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon*. (NOU 2008: 16). Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2008/nou-2008-16.html?id=526814>
- Finanskomiteen. (2004). *Innstilling fra finanskomiteen om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring av EØSregler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder m.m.)* (Innst. O. nr. 17 2004-2005). Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2004-2005/inno-200405-017/?lvl=0>

- Fiskeridepartementet. (2003). *Forslag til strategi for kommersialisering av marin bioteknologi*. Hentet 25. november 2014 fra http://www.forskningsradet.no/CSSStorage/Flex_attachment/BiotekFIDKommersialisering.pdf
- Gjerde, Ø., Knivsflå, K., & Sættem, F. (2008). The value-relevance of adopting IFRS: Evidence from 145 NGAAP restatements. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 17 (2), s. 92-112.
- Ghuri, P., & Grønhaug, K. (2005). *Research Methods in Business Studies* (3. utg.). Harlow: Pearson Education Limited.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2013, 14. juni). Bioteknologi- en introduksjon. Hentet fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/tema/bioteknologi/kort_introduksjon_til_bioteknologi.html?id=85924
- Hendriksen, E. S. (1977). *Accounting theory* (3. utg.). Homewood: Richard D. Irwin.
- Hoogendoorn, M. N. (1996). Accounting and taxation in Europe - A comparative overview. *The European Accounting Review*, 5, s. 783-794.
- Hoogervorst, H. (2012, 18. september). The Concept of Prudence: dead or alive? *Corporate Reporting of the Future*. FEE konferanse, Brussel. Hentet fra <http://www.ifrs.org/Alerts/PressRelease/Documents/2012/Concept%20of%20Prudence%20speech.pdf>
- Huneide, J-E., Pedersen, K., Schwencke, H. R., & Sørensen, T. (1998). *Årsregnskap i teori og praksis 1998*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Høegh-Krohn, N. E. J., & Knivsflå, K. J. (2000). Accounting for Intangible Assets in Scandinavia, the UK, the US, and by the IASC: Challenges and a Solution. *The International Journal of Accounting*, 35 (2), s. 243-265.

-
- IASB. (2010). International Financial Reporting Standards (IFRS) *The Conceptual Framework for Financial Reporting*. London: IFRS Foundation.
- IASB. (2013). International Financial Reporting Standards (IFRS) *Basis for Conclusions on IAS 38 Intangible Assets*. London: IFRS Foundation.
- IFRS. (2014). About the IFRS Foundation and the IASB. Hentet 13. November 2014 fra <http://www.ifrs.org/About-us/Pages/IFRS-Foundation-and-IASB.aspx>
- Jacobsen, D.I. (2000). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Kristoffersen, T. (2008). *Regnskapsteori – med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvifte, S. S. (2004). *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. Oslo: DnR forlaget.
- Kvifte, S.S. (2014a). Kritisk blikk på IFRS- misforståelser og utfordringer. *Magma*, 1, s. 44-49.
- Kvifte, S.S. (2014b). IFRS i 2014. I Kvifte, S.S (red.), *IFRS i Norge Bransje- og temaartikler*. (s. 31-46). Oslo: EY Ernst & Young AS.
- Kvifte, S.S. (2014c). Immaterielle eiendeler. I Kvifte, S.S (red.), *IFRS i Norge Bransje- og temaartikler*. (s. 875-892). Oslo: EY Ernst & Young AS.

Kunnskapsdepartementet. (2011, 9. desember). Nasjonal strategi for bioteknologi- For fremtidas verdiskaping, helse og miljø. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/bioteknologistrategi.pdf>

Langli, J. C. (2010). *Årsregnskapet*. (9. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lev, B. & Zarowin, P. (1999). The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend Them. *Journal of Accounting Research*, 37 (2), s. 353-385.

Markarin, G., Pozza, L. & Prencipe, A. (2008). Capitalization of R&D costs and earnings management: Evidence of Italian listed companies. *The International Journal of Accounting*, 43 (3), s. 246-267.

Norsk Biotekforum. (2008, 27. November). Who we are. Hentet fra http://www.biotekforum.no/About_us/

Nærings- og fiskeridepartementet. (2013). *Mangfold av vinnere*. (Meld. St. nr 39 2012-2013). Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/nfd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-39-20122013/3.html?id=729317>

Regnskapsloven, LOV-1998-07-17-56. §4-1.4. (1998). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56>

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2012). *Research Methods for Business Students* (6. utg.). Harlow: Pearson Education Limited.

SSB. (2014, 24. oktober). Forskning og utvikling i næringslivet, 2013, foreløpige tall. Hentet fra <http://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/statistikker/foun/aar-forelopige/2014-10-24#content>

Stenheim, T. (2010). Konservativ regnskapsrapportering- et forlatt prinsipp? *Praktisk økonomi & finans*, 1, s. 17-25. Hentet fra <http://www.idunn.no/ts/pof/2010/01/art06#15ref>

Stenheim, T. & Blakstad, L. (2012). Regnskapsmanipulering- definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi og finans*, 29 (2), s. 59-67.

UKSA. (2013, 23. april). Prudence is missing. Hentet fra
<http://www.uksa.org.uk/2013/05/prudence-missing>

Verdipapirforskriften, FOR-2007-06-29-876. (2007). Hentet fra
https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2007-06-29-876#KAPITTEL_5

Watts, R. L. (2003). Conservatism in Accounting Part 1: Explanations and Implications. *Accounting Horizons*, 17 (3), s. 207-211. Hentet fra
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=10880684&site=ehost-live>

Wolk, H. I., Dodd, J. L. & Rozykci, J. J. (2008). *Accounting Theory: Conceptual Issues in a Political and Economic Environment* (7. utg.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Yin, R.K. (2014). *Case Study Research: design and methods*, (5. utg.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Vedlegg

Vedlegg 1 - Utsendt e-post

Hei!

Vi er to masterstudenter i økonomi fra Norges Handelshøyskole som i høst skriver masteroppgave om regnskapsregler og IFRS.

Det vi ønsker å fokusere på i vår oppgave er hvordan immaterielle eiendeler blir behandlet i regnskapet, og spesielt forskning og utvikling.

[Selskapsnavn] er et forskningsintensivt selskap, noe som er sentralt for vår oppgave. Vi ønsker derfor å komme i kontakt med noen i deres regnskapsavdeling for et kort intervju (personlig eller over telefon) for å få et synspunkt fra deres side.

Kan dette la seg gjennomføre?

Vi kan anonymisere selskapet dersom det er et ønske, vårt hovedformål er først og fremst å studere regnskapsmessig behandling av immaterielle eiendeler.

Ved spørsmål kan vi nås på:

Mail: anne.skjebstad@student.nhh.no

Tlf: +47 95182882

Håper på positivt svar.

Med vennlig hilsen

Anne Dorthea Skjebstad og Helene Walle

Vedlegg 2 - Intervjuguide

Veiledning til intervjuet

Vi er to studenter fra Norges Handelshøyskole i Bergen som er i gang med vår avsluttende masterutredning denne høsten. Formålet med studien er å belyse tema: “Regnskapsføringen av forskning- og utviklingsutgifter i en forskningsintensiv bransje”. Vårt mål er å komme med et nyttig tilskudd som kan redusere informasjonsasymmetrien som eksisterer mellom selskapet og deres interessenter. Vi ønsker derfor å intervju ansatte i økonomifunksjoner i Bioteknologibransjen. Ved at vi får intervju deg og ditt selskap er du med på å øke gyldigheten og påliteligheten til studien vår.

Navn på selskap og respondent kan anonymiseres, og informasjonen vi får gjennom intervjuet vil kun brukes i vår utredning. Respondenter som ønsker å lese den endelige utredningen kan rette en forespørsel til forfatterne.

På forhånd takk for at du vil hjelpe oss ved å stille opp på dette intervjuet.

Med vennlig hilsen

Helene Walle og Anne Dorthea Skjebstad

Intervjuguide

1. Hvilken funksjon sitter du i?
2. Kan du fortelle litt om selskapet?
3. Kan du fortelle litt om forskningens livssyklus?
4. Hvordan behandler dere kostnader knyttet til forskning og utvikling i regnskapet?
5. Hvem er med på vurderingen av den regnskapsmessige behandlingen?
6. Hvordan håndterer dere grensedragningen mellom hva som defineres som forskning og utvikling?
7. Tenker dere på hvilke signaler dere sender ut når dere regnskapsfører forskning og utvikling?
8. Hvilke utfordringer ser du på ved regnskapsføringen av forskning og utvikling?
9. Hvilke av disse seks kravene til balanseføring (i IAS 38) anser dere som mest problematisk å oppfylle og hvordan vurderer dere de?
 - a) *De tekniske antakelsene for å fullføre den immaterielle eiendelen med sikte på at den vil bli tilgjengelig for bruk eller salg.*
 - b) *Foretaket har til hensikt å fullføre den immaterielle eiendelen og ta den i bruk eller selge den.*
 - c) *Foretakets evne til å ta den immaterielle eiendelen i bruk eller selge den.*
 - d) *Hvordan den immaterielle eiendelen med sannsynlighet vil generere fremtidige økonomiske fordeler.*
 - e) *Tilgjengeligheten av tilstrekkelige tekniske, finansielle og andre ressurser til å fullføre utviklingen og til å ta i bruk eller selge den immaterielle eiendelen.*
 - f) *Selskapets evne til på en pålitelig måte å måle de utgiftene som er knyttet til den immaterielle eiendelen mens den er under utvikling.*
10. Er dere bekymret for å vurdere immaterielle eiendeler tilknyttet forskning og utvikling for høyt eller for lavt?
11. Tror du at det er mange selskap som lar sin behandling av FoU påvirkes av låneklausuler, resultatmål, bonuser eller lignende?
12. På hvilken måte mener dere at dere gir beslutningsnyttig informasjon gjennom regnskapet?

Vedlegg 3 - Tillatelse til å gjengi figur fra Basu (1997)

This is a License Agreement between Helene Walle ("You") and Elsevier ("Elsevier"). The license consists of your order details, the terms and conditions provided by Elsevier, and the [payment terms and conditions](#).

[Get the printable license.](#)

License Number	3527220627062
License date	Dec 13, 2014
Licensed content publisher	Elsevier
Licensed content publication	Journal of Accounting and Economics
Licensed content title	The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings ¹
Licensed content author	Sudipta Basu
Licensed content date	December 1997
Licensed content volume number	24
Licensed content issue number	1
Number of pages	35
Type of Use	reuse in a thesis/dissertation
Portion	figures/tables/illustrations
Number of figures/tables/illustrations	2
Format	both print and electronic
Are you the author of this Elsevier article?	No
Will you be translating?	No
Original figure numbers	Figure 1 Panel A and Figure 1 Panel b
Title of your thesis/dissertation	Regnskapsføring av FoU i norsk bioteknologibransje
Expected completion date	Dec 2014
Estimated size (number of pages)	80
Elsevier VAT number	GB 494 6272 12
Permissions price	0.00 EUR
VAT/Local Sales Tax	0.00 EUR / 0.00 GBP
Total	0.00 EUR